

**Zapotrzebowanie na
kwalifikacje w wybranych
obszarach kształcenia
zawodowego – obszar
administracyjno-usługowy,
branża skórzano-obuwnicza**

Kraków 2018

Autorzy opracowania:

Grupa BST Sp. z o. o.

hab. prof. UO Robert Geisler – ekspert wiodący

Iwona Kłóska – ekspert obszaru administracyjno-usługowego

dr Katarzyna Tkocz-Wolny

Zdzisław Wolny

Andrzej Kempa

Wojciech Szymała

Aneta Kasprzyk

Ewa Lutogniewska

Justyna Stańczyk

Wydawca:

Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego

Departament Polityki Regionalnej

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków

tel. (+48) 12 29 90 900, fax (+48) 12 29 90 926

Opracowanie w wersji elektronicznej dostępne na stronie

www.obserwatorium.malopolska.pl

Skład publikacji:

xxx

Projekt okładki:

yyy

ISBN:

xxx-xx-xxxxx-xx-x

Egzemplarz bezpłatny

Przy publikowaniu danych z publikacji prosimy o podawanie źródła.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

SPIS TREŚCI

Lista skrótów	4
Cel badania, metodologia i podstawowe pojęcia	5
Cel badania, problem badawczy oraz pytania badawcze	5
Metodologia realizacji badania	6
Branża skórzano-obuwnicza	7
Definicja branży	7
Zawody	12
Bilans zawodów	21
Kompetencje zawodowe i kwalifikacje	23

Lista skrótów

A-U	Obszar administracyjno-usługowy
BHP	Bezpieczeństwo i higiena pracy
CATI	Wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny
CKZ	Centra Kompetencji Zawodowych
E-E	Obszar elektryczno-elektroniczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony
KZiS	Klasyfikacja zawodów i specjalności
M-S	Obszar medyczno-społeczny
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
SIO	System Informacji Oświatowej
T-G	Obszar turystyczno-gastronomiczny
UMWM	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZS	Zespół Szkół

Cel badania, metodologia i podstawowe pojęcia

Cel badania, problem badawczy oraz pytania badawcze

Celem badania była **identyfikacja oczekiwań pracodawców wobec absolwentów szkół zawodowych** w obszarach:

- administracyjno-usługowym,
- elektryczno-elektronicznym,
- turystyczno-gastronomicznym,
- medyczno-społecznym (kompetencje i kwalifikacje)

oraz określenie zapotrzebowania na pracowników w ujęciu zawodów w perspektywie kolejnych 5 lat. Niniejszy raport poświęcony został omówieniu wyników badania w ramach **obszaru administracyjno-usługowego**.

Tabela 1. Cele szczegółowe badania

CEL SZCZEGÓŁOWY
Zbadanie na jakie zawody z obszaru A-U, E-E, T-G i M-S jest największe zapotrzebowanie na rynku pracy, a także identyfikacja nowych zawodów, na które występuje bądź będzie występować zapotrzebowanie.
Określenie jakich kompetencji i kwalifikacji (w podziale na zawody) pracodawcy oczekują od pracowników (w oparciu o aktualnie zatrudnionych pracowników).
Identyfikacja kompetencji i kwalifikacji, które nie są oferowane przez szkolnictwo zawodowe (na poziomie poszczególnych zawodów), a które mogą zostać zaoferowane w innym środowisku (certyfikowane szkolenia, staże, praca na stanowisku pracy etc.).
Określenie obecnego stanu zapotrzebowania na pracowników poszczególnych zawodów i w perspektywie najbliższych 5 lat.
Zbadanie jak wygląda współpraca na linii przedstawiciele poszczególnych branż – szkoły zawodowe (określenie czynników sprzyjających współpracy i barier).
Opracowanie rekomendacji w zakresie przygotowania oferty programowej pod kątem efektów kształcenia korespondujących z popytem na kompetencje i kwalifikacje wśród pracodawców oraz możliwych działań przedstawicieli biznesu w zakresie współpracy ze szkołami zawodowymi.

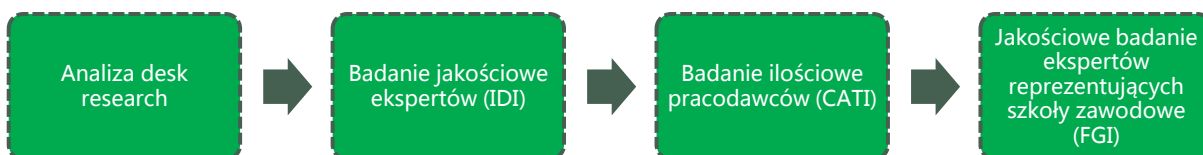
Źródło: Opracowanie własne

Metodologia realizacji badania

Niniejszy raport jest jednym z opracowań obszarowych przygotowanych w ramach projektu pt. „Zapotrzebowanie na kwalifikacje w wybranych obszarach kształcenia zawodowego”.

Badanie opierało się zarówno na technikach jakościowych, jak i ilościowych. Zostało ono zrealizowane w 4 częściach. Pierwszą częścią była **analiza desk research**, która miała na celu zdefiniowanie stosowanych pojęć, weryfikacja listy zawodów oraz przygotowanie listy kwalifikacji i kompetencji wymaganych od pracowników w poszczególnych zawodach. Drugim elementem badania było badanie jakościowe wśród ekspertów. **Indywidualne wywiady pogłębione przeprowadzone zostały z przedstawicielami stowarzyszeń branżowych, przedstawicielami zespołów branżowych (funkcjonujących przy CKZ), doradcami powiatowych urzędów pracy oraz z przedsiębiorcami**. Łącznie przeprowadzono 40 wywiadów. Celem badań jakościowych było dookreślenie definicji branży, rozpoznanie kontekstu funkcjonowania branży, zidentyfikowanie kluczowych podmiotów funkcjonujących w województwie, określenie zapotrzebowania na pracowników. Dodatkowo w trakcie wywiadów, weryfikacji poddano listy kwalifikacji i kompetencji dla każdego zawodu, które były podstawą do przeprowadzenia części trzeciej – **badania ilościowego wśród przedsiębiorców**. Badanie przeprowadzono na próbie 945 pracodawców, zatrudniających osoby wykształcone w analizowanych zawodach. Respondentami w wywiadach kwestionariuszowych były osoby odpowiedzialne za realizację zadań związanych z zarządzaniem zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwach. Celem badania było pozyskanie danych ilościowych na temat aktualnego i prognozowanego zapotrzebowania rynku na pracowników (w podziale na zawody), a także najważniejszych kompetencji i kwalifikacji pracowników. Ostatnią częścią badania były **zogniskowane wywiady grupowe z ekspertami reprezentującymi szkoły zawodowe**. Osobami, które wzięły udział w badaniu byli m.in. opiekunowie praktycznej nauki zawodu, przedstawiciele szkół będących CKZ, osoby z uprawnieniami egzaminatora, osoby współpracujące ze szkołami za granicą, a także kierownicy warsztatów szkolnych. Przeprowadzono 2 wywiady grupowe – w Oświęcimiu (9 uczestników) oraz Krakowie (11 uczestników). Celem badań jakościowych było określenie zakresu zmian oraz sposobu nauczania w szkole w obszarach zdiagnozowanych luk kompetencyjnych (kompetencji oczekiwanych przez pracodawców, których nie posiadają absolwenci szkół zawodowych), a także określenie charakteru współpracy pomiędzy przedstawicielami poszczególnych branża szkołami zawodowymi.

Rysunek 1. Etapy realizacji badania

Źródło: Opracowanie własne

W obszarze administracyjno-usługowym wyróżniono 8 branż według klasyfikacji ORE: chemiczno-ceramiczno-szklarską, drzewno-meblarską, ekonomiczno-administracyjno-biurową, fryzjersko-kosmetyczną, poligraficzno-fotograficzną, transportowo-spedycyjno-logistyczną, włókienniczo-odzieżową oraz skórzano-obuwniczą, której niniejszy raport jest poświęcony.

Branża skórzano-obuwnicza

Definicja branży

Branża skórzano-obuwnicza związana jest z przemysłem skórzany (garbarskim) oraz przemysłem obuwniczym. Wytwarzane dobra to galanteria skórzana oraz obuwie. Szczególne znaczenie w branży skórzano-obuwniczej przypisuje się produkcji obuwia. Do najbardziej rozwiniętych branży przemysłu skórzano-obuwniczego w Polsce zalicza się produkcję obuwia, garbarstwo oraz futrzarstwo¹.

Polskie obuwie i galanteria skórzana, czyli torebki, paski, rękawiczki itp., są cenione przez nabywców ze względu na swoją wysoką jakość. Należy także zwrócić uwagę, że polskie marki branży skórzano-obuwniczej posiadają swoją renomę na zagranicznych rynkach m.in. w Niemczech, w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, a także w krajach arabskich np. Wojas, Wittchen, Ryłko, Ochnik, Gino Rossi².

Wpływ na znaczenie branży skórzano-obuwniczej w gospodarce Polski ma przede wszystkim duży potencjał produkcyjny oraz zróżnicowana oferta skierowana do szerokiego grona odbiorców. Szacuje się, że Polska jest 4 producentem obuwia wśród krajów Unii Europejskiej³. Małopolska ze względu na tradycje hodowlane jest waż-

¹ Polski Przemysł Obuwniczy 2017. Kondycja branży obuwniczej. Polska Izba Przemysłu Skórzanego. [w:] <http://www.pips.pl/polski-przemysl-obuwniczy-2017/>, [dostęp: 20.05.2018].

² Rynek dóbr luksusowych w Polsce. Polskie marki premium i luksusowe. KPMG 2015. [w:]

[https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/06/pl-rynek-dobr-luksusowych-2015-r.pdf.](https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/06/pl-rynek-dobr-luksusowych-2015-r.pdf), [dostęp: 20.05.2018]

³ Ibidem.

nym producentem skór i wyrobów wyprawianych ze skórki w stosunku do całego kraju⁴. Warto także podkreślić, że w województwie małopolskim znajdują się takie marki branży skórzano-obuwniczej jak Wojas (zlokalizowany w powiecie nowotarskim) czy Ryłko (zlokalizowany w powiecie wadowickim), które znane są na zagranicznych rynkach i cieszą się dużą renomą na krajowym rynku.

Podmioty gospodarcze z branży skórzano-obuwniczej funkcjonują w ramach działu PKD 15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych.

Tabela 2. Charakterystyka podmiotów działających w branży skórzano-obuwniczej (sekcje, działy, grupy PKD)

SEKCJA PKD	DZIAŁ PKD	GRUPY PKD
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych	15.1 - Wyprawa skór, garbowanie; wyprawa i barwienie skór futerkowych; produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
		15.2 - Produkcja obuwia

Źródło: Opracowanie własne

Do największych przedsiębiorstw działających na terenie Małopolski w dziale PKD 15 w 2018 roku zaliczały się:⁵ Ryłko sp. z o.o. (Kalwaria Zebrzydowska), Wojas S.A. (Nowy Targ), Zakład Produkccyjno- Handlowy Csz. S. C. Zastawnik Marek Kowalski Wieńczysław (Nowy Targ).

Badani w indywidualnych wywiadach pogłębionych wskazali następujące podmioty z branży skórzano-obuwniczej, jako wyróżniające się na małopolskim rynku: oraz Conhpol BIS sp. z o.o. (Kalwaria Zebrzydowska), Ryłko sp. z o.o. (Kalwaria Zebrzydowska), Wojas S.A. (Nowy Targ), Demar sp. z o.o. (Siary) oraz Badura S.A. (Wadowice)⁶.

Podmioty gospodarcze w branży skórzano-obuwniczej

Poniżej przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych branży skórzano-obuwniczej w województwie małopolskim w 2017 roku. Na terenie Małopolski znajdowało się 1 889 podmiotów gospodarczych zaklasyfikowanych do działu PKD 15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych. Największa ich liczba znajdowała się w powiecie wadowickim - 1 022 podmiotów gospodarczych oraz powiecie nowotarskim (287), tam też zlokalizowane są największe marki branży skórzano-obuwniczej województwa małopolskiego – Wojas oraz Ryłko. Firmy te posiadają doświadczone kadry mogące prowadzić kształcenie branżowe. Lokalizacja firm wiąże się z dostępnością do korytarzy transportowych ułatwiających dystrybucję towarów. Natomiast najmniejszą liczbą podmiotów gospodarczych przypisanych do wymienionego działu PKD charakteryzował się powiat gorlicki (3 podmioty), dąbrowski (3) oraz brzeski (2). W tabeli przedstawiono także, jaki procentowy udział stanowiły podmioty gospodarcze wśród ogółu podmiotów na terenie poszczególnych powiatów. Największy procentowy udział podmiotów gospodarczych w przypadku działu PKD 15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych odnotowano dla powiatu wadowickiego (6,2%). Wynikać to może z faktu, iż Kalwaria Zebrzydowska (powiat wadowicki) słynie z zakładów szewskich.

⁴ Atrakcyjność inwestycyjna regionów, Województwo Małopolskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2017.

⁵ Za największe przedsiębiorstwa uznano, takie, które zatrudniają powyżej 250 pracowników. Opracowano na podstawie Bisnode Polska Baza Danych, [dostęp: 07.05.2018].

⁶ Opracowano na podstawie badań jakościowych IDI.

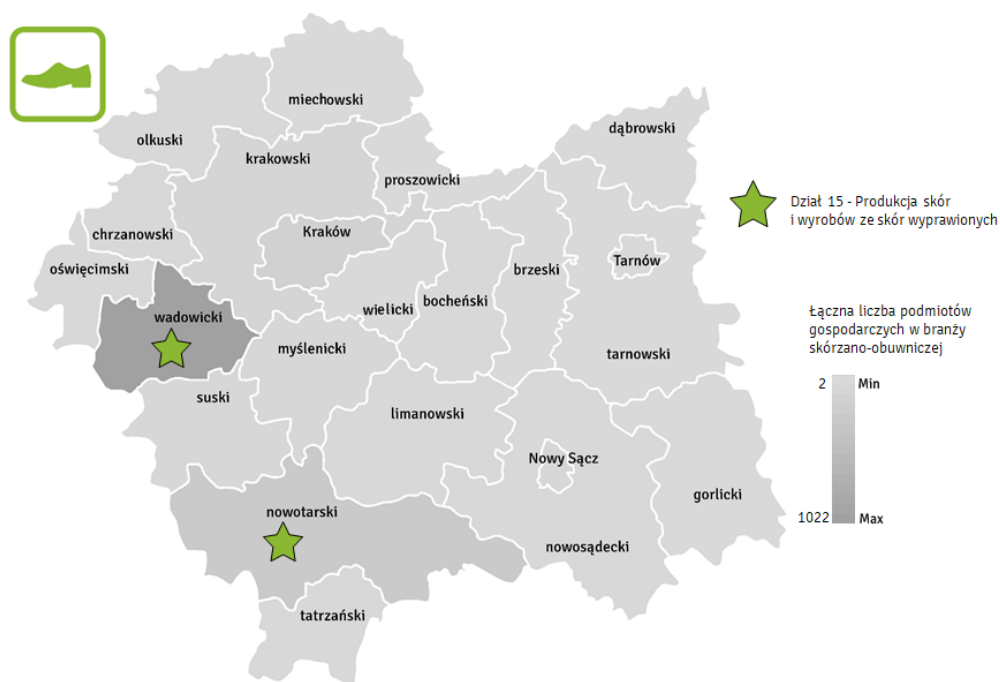
Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych skórzano-obuwniczej w 2017 r.

NAZWA	OGÓLEM	SEKCJA C DZIAŁ 15	
	LICZBA	LICZBA	%
MAŁOPOLSKIE	380 020	1 889	0,5
Powiat bocheński	8 895	16	0,2
Powiat brzeski	6 857	2	0,0
Powiat chrzanowski	11 862	16	0,1
Powiat dąbrowski	3 339	3	0,1
Powiat gorlicki	7 837	3	0,0
Powiat krakowski	30 334	82	0,3
Powiat limanowski	10 054	31	0,3
Powiat miechowski	4 468	4	0,1
Powiat myślenicki	12 689	43	0,3
Powiat nowosądecki	16 058	30	0,2
Powiat nowotarski	16 063	287	1,8
Powiat olkuski	11 821	11	0,1
Powiat oświęcimski	14 227	35	0,2
Powiat proszowicki	3 544	5	0,1
Powiat suski	8 061	50	0,6
Powiat tarnowski	12 575	4	0,0
Powiat tatrzański	10 316	30	0,3
Powiat wadowicki	16 496	1 022	6,2
Powiat wielicki	14 597	9	0,1
Powiat m.Kraków	138 515	157	0,1
Powiat m.Nowy Sącz	9 863	41	0,4
Powiat m.Tarnów	11 549	8	0,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na mapie zaprezentowano podmioty gospodarcze branży skórzano-obuwniczej według działów PKD. Przedstawiono, które powiaty są wiodące pod względem liczby podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem działów PKD do których należą. Za wyróżniające się działy PKD w branży skórzano-obuwniczej w danym powiecie uznano takie, w których udział podmiotów gospodarczych był wyższy niż udział w skali województwa małopolskiego, powiększony o połowę odchylenia standardowego tych wartości dla wszystkich powiatów. Mapa ukazuje, że w województwie małopolskim w branży skórzano-obuwniczej odnotowuje się dominację podmiotów działu 15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych w powiecie wadowickim oraz nowotarskim, w pozostałych powiatach brak specjalizacji w tym zakresie.

Mapa 1. Podmioty gospodarcze w branży skórzano-obuwniczej według działów PKD w 2017 roku z uwzględnieniem podmiotów wyróżniających się w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kształcenie w branży skórzano-obuwniczej

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) w branży skórzano-obuwniczej wyróżnił 7 zawodów, wszystkie przyporządkowano do działu PKD 15 - Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych.

Rysunek 2. Zawody branży skórzano-obuwniczej według działów PKD

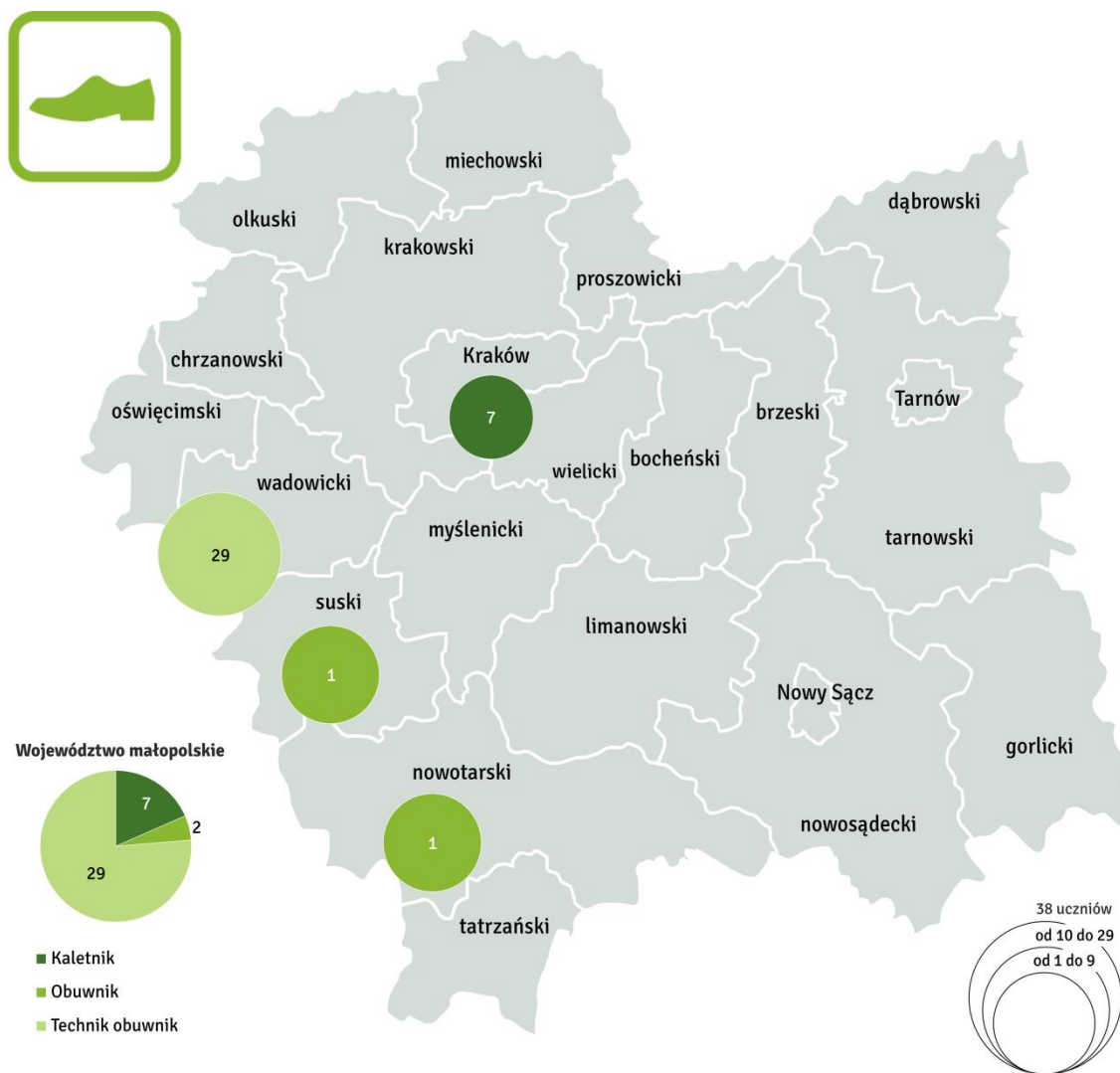

Źródło: Opracowanie własne

Na mapie 2 zaprezentowano liczbę uczniów kształcących się w zawodach branży skórzano-obuwniczej w województwie małopolskim w roku szkolnym 2017/2018. Łączna liczba uczniów omawianej branży wynosiła 38 osób. W omawianej branży odbywało się kształcenie w zawodach: **kaletnik, obuwnik, technik obuwnik,**

natomiast brak było uczniów pobierających naukę w zawodach: **garbarz skór**, **kuśnierz**, **technik garbarz**, **technik technologii wyrobów skórzanych**. W przypadku zawodu **technik obuwnik** odnotowano liczbę 29 uczniów z powiatu wadowickiego, którzy pobierali naukę w wymienionej profesji. W zawodzie **kaletnik** kształciło się tylko 7 osób w mieście Kraków. Natomiast zawód **obuwnik** wybrany został przez 2 osoby (1 ucznia z powiatu nowotarskiego oraz 1 z powiatu suskiego).

Mapa 2. Liczba uczniów w zawodach branży skórzano-obuwniczej w poszczególnych powiatach w roku szkolnym 2017/2018

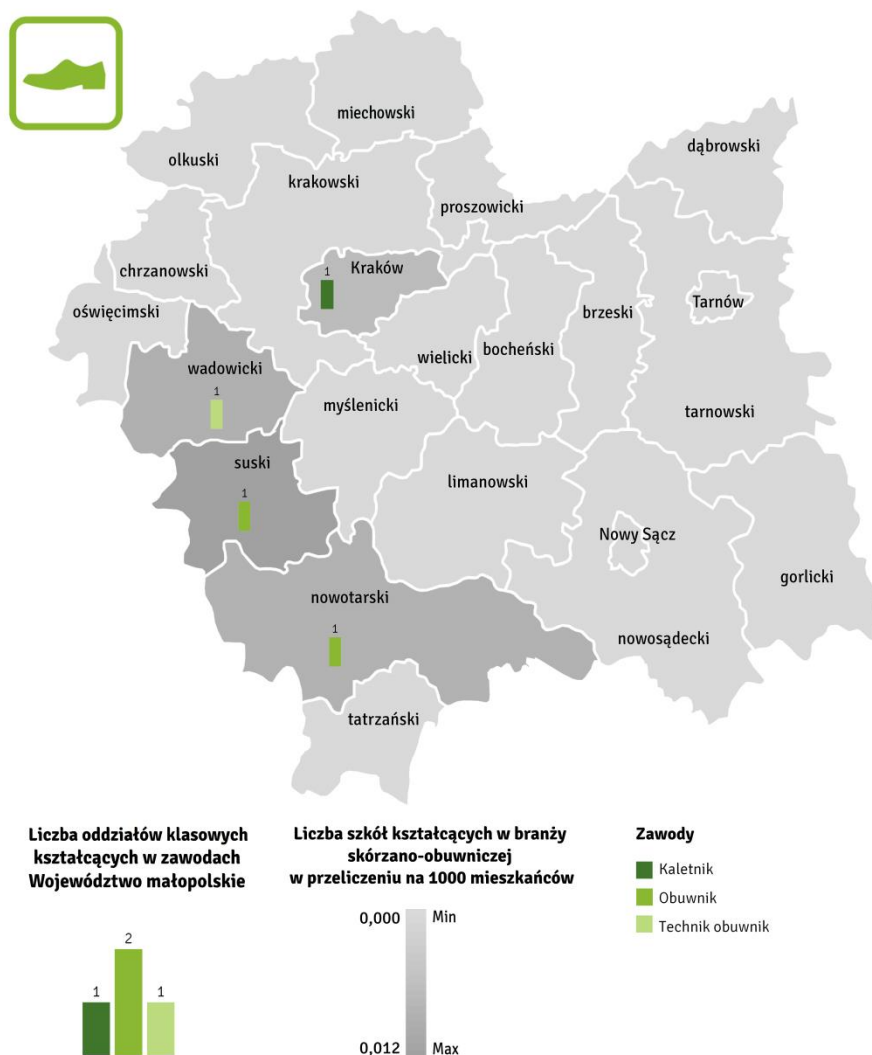

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Poniżej zaprezentowano liczbę szkół w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w branży skórzano-obuwniczej w województwie małopolskim w roku szkolnym 2017/2018. Największa liczba szkół w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców znajdowała się w powiecie suskim (0,012), najmniejsza w mieście Kraków (0,001). Łączna liczba szkół kształcących w zawodach tejże branży wynosiła 4 placówki. W powiecie nowotarskim oraz suskim odnotowano po 1 szkole, która kształciła w zawodzie **obuwnik**. W mieście Kraków znajdowała się 1 szkoła kształcą-

ca w zawodzie **kaletnika**, natomiast w powiecie wadowickim zaobserwowano 1 szkołę kształcąca w zawodzie **technik obuwnik**⁷.

Mapa 3. Liczba szkół kształcących w zawodach branży skórzano-obuwniczej w 2017 roku w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Zawody

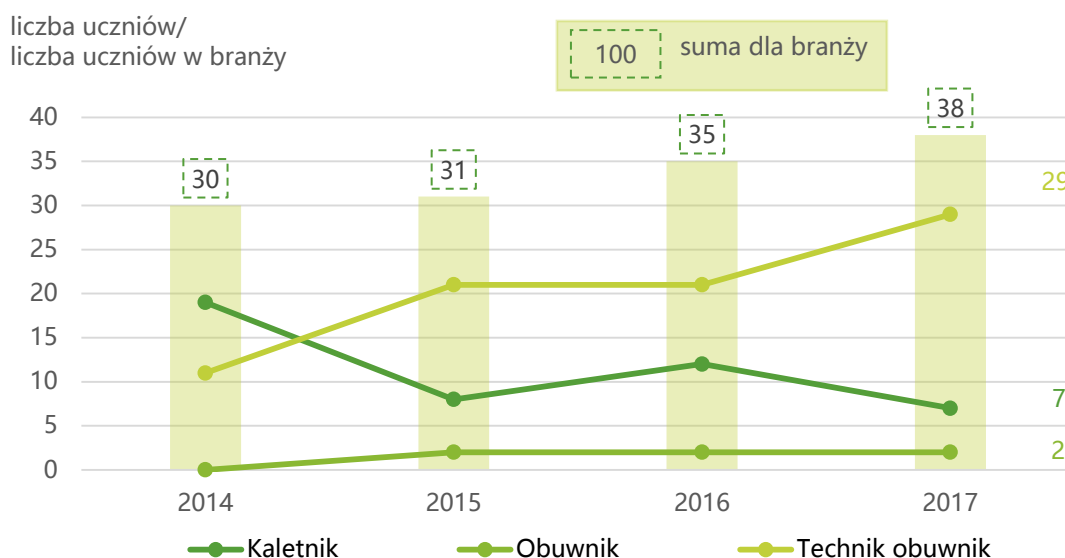
Kształcenie w zawodach branży skórzano-obuwniczej

Liczba uczniów kształcących się w branży skórzano-obuwniczej na przestrzeni analizowanych lat jest na podobnym poziomie. Obserwacja dynamiki zmian liczby uczniów w zawodach branży skórzano-obuwniczej w okresie

⁷ Kilku zawodów jednocześnie można nauczać w tych samych technikach, szkołach branżowych, zespołach szkół, CKZ. Zatem nie powinno się sumować liczby szkół wskazanych w opisie.

2014-2017 wskazuje na wzrost zainteresowania kształceniem w zawodzie **technika obuwnika** (przyrost o 164% w stosunku do roku 2014). Głównie sytuacja ta dotyczy uczniów powiatu wadowickiego, którzy podjęli naukę w zawodzie uwzględniając dostępność oferty edukacyjnej w swoim regionie. Także działalność firm o zasięgu krajowym gwarantuje zatrudnienie absolwentów w miejscu ich zamieszkania. Zmniejszeniu uległa natomiast liczba uczniów pobierających naukę w zawodzie **kaletnik** (spadek o 63% w ciągu 4 badanych lat). Żadna osoba w analizowanych latach nie kształciła się w zawodzie **technika garbarza, technika technologii wyrobów skórzanych, kuśnierza, garbarza skór**. W 2017 roku uczniowie kształcili się natomiast w następujących zawodach: **technik obuwnik** (29 osób), **kaletnik** (7 osób) oraz **obuwnik** (2 osoby).

Wykres 1. Liczba uczniów w zawodach branży skórzano-obuwniczej w latach 2014 – 2017

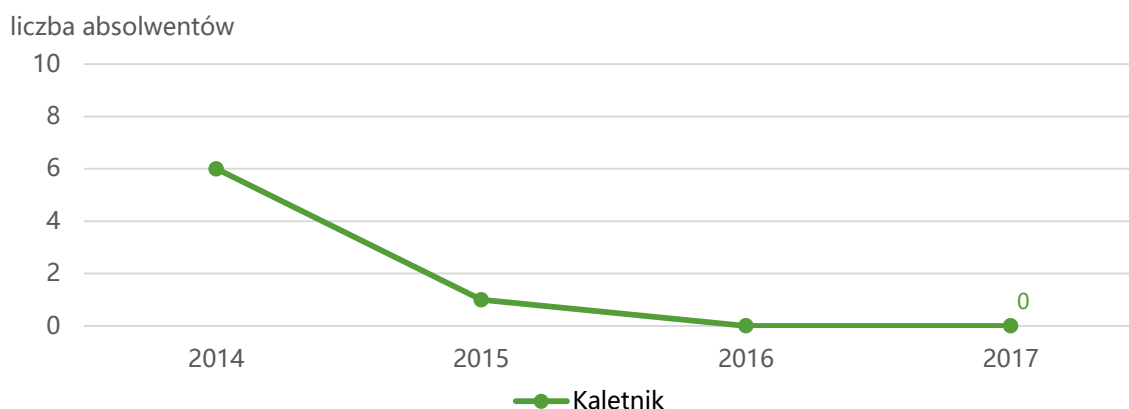

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Wybór przez uczniów kierunku kształcenia zawodowego w dużej mierze determinowany jest przez sytuację na rynku pracy. W związku z tym, na podstawie liczby osób kształcących się w branży można wywnioskować, iż w województwie małopolskim największe zapotrzebowanie dotyczy zawodu **technik obuwnik**. Kształcenie w tej profesji oferuje tylko 1 technikum. W profesji **obuwnik**, pomimo większej dostępności kształcenia, zainteresowanie jest znacznie mniejsze. Powodem takiej sytuacji może być duży napływ osób bezrobotnych posiadających zawód **obuwnik**, co może zniechęcać uczniów do podjęcia nauki w tym kierunku.

Brak zainteresowania kształceniem w zawodzie **technik garbarz, garbarz skór, kuśnierz** powiązane jest z małym zapotrzebowaniem na te zawody, co wynika z importu skór z innych krajów Europy, gdyż lepiej nadają się do wyrobów skórzanych, niż skóry w Polsce. Zapotrzebowanie na pracowników, którzy ukończyli kształcenie w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** występuje wyłącznie w wybranych lokalizacjach województwa, z kolei nie ma zainteresowania wśród uczniów, by zawód ten wykonywać. Brak zainteresowania jest związany z ograniczeniami w rozwoju przedsiębiorstw badanej branży w Polsce. Koszty produkcji wyrobów skórzanych są znacznie niższe w krajach konkurujących łatwo dostępną siłą roboczą.

W 2014 roku ukończyło edukację 6 absolwentów w zawodzie **kaletnik**. Od 2016 roku żadna osoba z województwa małopolskiego kształcąca się w branży skórzano-obuwniczej nie została absolwentem.

Wykres 2. Liczba absolwentów w zawodach branży skórzano-obuwniczej w latach 2014 – 2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Kształcenie w zawodach branży skórzano-obuwniczej może odbywać się w 2 typach szkół: w 3-letniej branżowej szkole I stopnia (BS I)⁸, 2-letniej szkole branżowej II stopnia (BS II) oraz technikach. Ustawodawca dopuszcza zdobycie wykształcenia także poprzez odbycie kwalifikacyjnego kursu zawodowego⁹. Organizatorem kwalifikacyjnych kursów zawodowych mogą być publiczne i niepubliczne placówki oświatowe. Ich prowadzenie jest finansowane z subwencji oświatowej¹⁰.

Zawody z branży skórzano-obuwniczej można zdobyć w szkołach branżowych I stopnia (**garbarz skór, kaletnik, kuśnierz, obuwnik**) oraz w technikach i szkołach branżowych II stopnia (**technik garbarz, technik obuwnik, technik technologii wyrobów skórzanych**). 2 szkoły branżowe I stopnia oferują kształcenie w zawodzie **obuwnik** oraz 1 szkoła w profesji **kaletnik**. Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 1 technikum skierowane dla **technika obuwnika**. Natomiast żadna placówka nie oferowała kształcenia jako **garbarz skór, kuśnierz, technik garbarz i technik technologii wyrobów skórzanych**¹¹.

⁸ Do 1 września 2017 roku dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa.

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, Dz. U. 2017 poz. 622.

¹⁰ <http://wupkrakow.praca.gov.pl/documents/67976/5926453/Kwalifikacyjne%20kursy%20zawodowe/3ca28c98-9d99-483f-a17e-0a6840327ef9>, [dostęp: 25.05.2018].

¹¹ Kilku zawodów jednocześnie można nauczać w tych samych technikach, szkołach branżowych, zespołach szkół, CKZ. Zatem nie powinno się sumować liczby szkół wskazanych w opisie.

Tabela 4. Szkoły ponadpodstawowe, kształcące w zawodach obszaru skórzano-obuwniczego wraz z liczbą placówek kształcących w tych zawodach w roku szkolnym 2017/2018 w województwie małopolskim

NAZWA ZAWODU	TYP SZKOŁY PONADPODSTAWOWEJ W KTÓREJ ODBYWA SIĘ KSZTAŁCENIE W ZAWODZIE WRAZ Z LICZBĄ PLACÓWEK W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W ROKU SZKOLNYM 2017/2018				
	BS I	BS II ¹²	TECHNIKUM	SZKOŁA POLICEALNA O OKRESIE NAUCZANIA NIE DŁUŻSZYM NIŻ 2,5 ROKU (LICZBA LAT KSZTAŁCENIA)	KWALIFIKACYJNE KURSY ZAWODOWE
Garbarz skór	0				X
Kaletnik	1				X
Kuśnierz	0				X
Obuwnik	2				X
Technik garbarz		0	0		X
Technik obuwnik		0	1		X
Technik technologii wyrobów skórzanych		0	0		X

X – w przypadku kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ) wskazano jedynie możliwość zdobycia zawodu w tym trybie kształcenia bez wskazywania liczby placówek oferujących kształcenie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

W kolejnej tabeli zestawiono kwalifikacje zawodowe składające się na dany zawód wraz z efektami kształcenia. W większości zawodów należy uzyskać 1 kwalifikację zawodową. Posiadanie zawodu **technik garbarz** i **technik obuwnik** determinowane jest zdobyciem 2 kwalifikacji zawodowych, natomiast aby posiadać zawód **technika technologii wyrobów skórzanych** należy zdobyć aż 3 kwalifikacje zawodowe.

¹² Kształcenie w BS II rozpocznie się od 1.09.2020 r. (art. 173 ust. 1 p.w.p.o.). BS II jest przeznaczona dla absolwentów BS I – mogą rozpocząć w niej naukę w roku szkolnym bezpośrednio następującym po roku szkolnym, w którym ukończyli BS I (art. 135 ust. 2 pr. ośw.). Tylko w wyjątkowych wypadkach losowych lub zdrowotnych, uniemożliwiających ubieganie się o przyjęcie do I klasy BS II, albo w przypadku, gdy kandydat nie został przyjęty rok wcześniej z powodu braku wolnych miejsc, można przyjąć go rok później (art. 135 ust. 3 pr. ośw.).

Tabela 5. Kwalifikacje zawodowe oraz efekty kształcenia w zawodach branży skórzano-obuwniczej

KOD ZAWODU	NAZWA ZAWODU	KWALIFIKACJE ZAWODOWE	EFEKTY KSZTAŁCENIA
753501	Garbarz skór	K1 Wyprawianie skór	Przygotowywanie surowca skórzanego Garbowanie i wykańczanie skór Wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych
753702	Kaletnik	K1 Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych	Wykonywanie wyrobów kaletniczych Wykonywanie napraw i renowacji wyrobów kaletniczych
753106	Kuśnierz	K1 Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich	Wykonywanie wyrobów kuśnierskich Wykonywanie napraw, przeróbek i renowacji wyrobów kuśnierskich
753602	Obuwnik	K1 Wytwarzanie obuwia	Wykonywanie elementów obuwia Wykonywanie montażu obuwia
311912	Technik garbarz	K1 Wyprawianie skór	Przygotowywanie surowca skórzanego Garbowanie i wykańczanie skór Wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych
		K2 Organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór	Przygotowanie procesu wyprawy skór Przygotowywanie zestawów technologicznych Określanie jakości skór
311916	Technik obuwnik	K1 Wytwarzanie obuwia	Wykonywanie elementów obuwia Wykonywanie montażu obuwia
		K2 Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania obuwia	Badanie właściwości materiałów stosowanych w procesie produkcji obuwia Planowanie i nadzorowanie procesu produkcji obuwia
311926	Technik technologii wyrobów skórzanych	K1 Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych	Wykonywanie wyrobów kaletniczych Wykonywanie napraw i renowacji wyrobów kaletniczych
		K2 Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich	Wykonywanie wyrobów kuśnierskich Wykonywanie napraw, przeróbek i renowacji wyrobów kuśnierskich
		K3 Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania wyrobów skórzanych	Określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych Sporządzanie dokumentacji techniczno-technologicznej wyrobu skórzanego Kierowanie procesami wytwarzania wyrobów skórzanych

Źródło: Opracowanie własne

Rynek pracy w zawodach branży skórzano-obuwniczej

Analiza danych dotyczących bezrobocia w zawodach branży skórzano-obuwniczej w 2017 roku wskazuje napływ bezrobotnych posiadających zawód **obuwnik i kaletnik**. W zawodzie **obuwnika** na koniec roku zarejestrowanych było 122 bezrobotnych, a w zawodzie **kaletnik** - 90 bezrobotnych. Jednocześnie najwięcej ofert pracy było kierowanych do osób reprezentujących zawód **obuwnika** (84). Tylko 1 oferta była skierowana do osób w zawodzie **kuśnierz** oraz **technik technologii wyrobów skórzanych**. Liczba osób nieposiadających pracy w zawodach z branży w 2017 roku spadła w stosunku do 2015 roku. O ponad połowę mniej bezrobotnych względem 2015 roku odnotowały profesje **technik technologii wyrobów skórzanych** (-58%) i **garbarza skór** (-55%).

Tabela 6. Bezrobocie według zawodów branży skórzano-obuwniczej w województwie małopolskim w 2017 roku

KOD ZAWODU	NAZWA ZAWODU	NAPLYW BEZROBOTNYCH W CIĄGU ROKU	LICZBA OSÓB ZAREJESTROWANYCH W PUP - STAN NA KONIEC ROKU	NAPLYW OFERT PRACY W CIĄGU ROKU	LICZBA OFERT PRACY ZGŁOSZONYCH DO PUP -STAN NA KONIEC ROKU	ZMIANA LICZBY OSÓB BEZROBOTNYCH 2017/2015
753501	Garbarz skór	18	8	28	7	-55%
753702	Kaletnik	90	100	18	0	-37%
753106	Kuśnierz	57	54	1	0	-24%
753602	Obuwnik	122	80	84	6	-40%
311912	Technik garbarz	1	3	0	0	-25%
311916	Technik obuwnik	32	19	0	0	-37%
311926	Technik technologii wyrobów skórzanych	22	10	1	1	-58%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP

Wynagrodzenia w zawodach branży skórzano-obuwniczej przedstawia kolejna tabela. Zarobki w badanym obszarze są niższe od średnich wynagrodzeń ogółem. **Kaletnicy** zarabiają ponad połowę mniej od średniej ogółem. Przeciętnie, najwyżej wynagradzanymi (4 062 zł brutto) zawodami były: **technik garbarz, technik obuwnik, technik technologii wyrobów skórzanych**. Największy spadek wynagrodzeń, bo aż 1/4 mniej w stosunku do 2014 roku, odnotowano w przypadku **obuwników**. Natomiast najwyższy wzrost wynagrodzeń notuje się w zawodzie **kaletnika** w latach 2014 i 2016. Najniżej wynagradzaną jest profesja **kuśnierza** (1 972 zł brutto).

Tabela 7. Wynagrodzenia w zawodach branży skórzano-obuwniczej w latach 2014 i 2016

KOD ZAWODU	NAZWA ZAWODU	GRUPY ELEMENTARNE WG KZIS ¹³	ŚREDNIE WYNAGRODZENIE W ZŁ BRUTTO	ZMIANA 2016/2014	ODCHYLENIA OD ŚREDNIEJ WYNAGRODZEŃ OGÓLNYM 2016
753501	Garbarz skór	Wyprawiacze skór, garbarze i pokrewni	Brak danych		
753702	Kaletnik	Kaletnicy, rymarze i pokrewni	2 800	32%	-33%
753106	Kuśnierz	Krawcy, kuśnierze, kapelusznicy i pokrewni	1 972	-9%	-53%
753602	Obuwnik	Obuwnicy i pokrewni	2 253	-25%	-46%
311912	Technik garbarz	Technicy nauk fizycznych i technicznych gdzie indziej niesklasyfikowani	4 062	7%	-3%
311916	Technik obuwnik				
311926	Technik technologii wyrobów skórzanych				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹³ Średnie wynagrodzenie w Małopolsce w poszczególnych zawodach przedstawione jest dla elementarnych grup zawodów (czterocyfrowy symbol), będących uogólnieniem informacji o zawodach i specjalnościach (sześciocyfrowy kod). Na poziomie zawodów i specjalności - wyróżnione są zawody, w których odbywa się kształcenie w szkolnictwie zawodowym.

Kolejna tabela przedstawia informacje o analizowanych zawodach w ujęciu klasyfikacji wykorzystywanych w innych projektach do opisu przyszłej sytuacji w zawodach - „Prognozowanie zatrudnienia” oraz „Barometr zawodów”. Dodatkowo na podstawie danych o ofertach pracy w Internecie zaprezentowana została informacja o stanowiskach pracy, które mogą być obsadzone przez osoby, które uzyskały dany zawód.

Tabela 8. Zawody branży skórzano-obuwniczej w ujęciu klasyfikacji wykorzystywanych w opracowaniu

KOD ZAWODU	NAZWA ZAWODU	PROGNOZA ZATRUDNIENIA WG DUŻYCH GRUP ZAWODÓW WG KZiS ¹⁴	BAROMETR ZAWODÓW	STANOWISKO PRACY
753501	Garbarz skór	75- Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	robotnicy obróbki skóry	garbarz skór
				pracownik obróbki skóry
753702	Kaletnik	75- Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	robotnicy obróbki skóry	pracownik obróbki skóry
				kaletnik
753106	Kuśnierz	75- Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	pracownik produkcji odzieży
				kuśnierz
753602	Obuwnik	75- Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	obuwnicy	konstruktor obuwia
				obuwnik
				obuwnik montażyista
				obuwnik wykrawacz
311912	Technik garbarz	31- Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	robotnicy obróbki skóry	garbarz skór
				pracownik obróbki skóry
311916	Technik Obuwnik	31- Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	obuwnicy	konstruktor obuwia
				obuwnik
				obuwnik montażyista
				obuwnik wykrawacz
311926	Technik technologii wyrobów skórzanych	31- Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	krawcy i pracownicy produkcji odzieży	pracownik produkcji odzieży
				krawiec
				konstruktor odzieży

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z barometr.zawodow.pl, <http://np.prognozowaniezatrudnienia.pln> oraz danych o ofertach pracy

Z indywidualnych wywiadów pogłębionych wynika również, iż według badanych kluczowe stanowiska, bez których branża nie mogłaby istnieć, to: garbarz skór, obuwnik, obuwnik wykrawacz, obuwnik montażyista, konstruktor odzieży oraz konstruktor obuwia¹⁵.

¹⁴ Dane określone na podstawie dużych grup zawodów (dwucyfrowy symbol) wg KZiS, a gdy nie były dostępne dane na poziomie dużych grup zawodów wykorzystano wielkie grupy zawodów (jednocyfrowy symbol) wg KziS. Jest to grupa duża wg klasyfikacji zawodów.

¹⁵ Opracowano na podstawie badań jakościowych IDI.

Tabela 9. Metoda interpretacji danych

Do analizy danych prognozowanego zatrudnienia przyjęto oznaczenia zawarte w tabeli 9. Procentowy wzrost w prognozie zatrudnienia podzielono na 5 klas, którym przyporządkowano skalę zmian (odpowiednio: duży wzrost, wzrost, brak zmian, spadek, duży spadek) oraz oznaczenie.

ZMIANA %	SKALA ZMIAN	OZNACZENIE
>15	duży wzrost	
od 3 do 15	wzrost	
od -3 do 3	brak zmian	
od -15 do -3	spadek	
<-15	duży spadek	

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z prognozą zatrudnienia do 2022 roku w 1 z badanych grup zawodowych nastąpi spadek zapotrzebowania na pracowników. Spadek zatrudnienia przewidywany jest w grupie zawodowej 75 - Robotnicy w przetwórstwie spożywym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni (-8%), do których należą **garbarz skór, kaletnik, kuśnierz**, natomiast duży spadek zatrudnienia prognozuje się w grupie 31 - Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (-21%), do której należą zawody takie jak **technik garbarz, technik obuwnik, technik technologii wyrobów skórzanych**¹⁶.

Tabela 10. Prognoza zatrudnienia do 2022 roku według grup zawodowych

PROGNOZA ZATRUDNIENIA WG DUŻYCH GRUP ZAWODÓW WG KZIS ¹⁷	NAZWA ZAWODU	2013	2022	2022	SKALA ZMIAN ¹⁸
		TYS. OSÓB	TYS. OSÓB	2013 = 100	
31-Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	Technik garbarz	31,39	24,83	79%	
	Technik obuwnik				
	Technik technologii wyrobów skórzanych				
	Obuwnik				
75-Robotnicy w przetwórstwie spożywym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	Garbarz skór	44,11	40,58	92%	
	Kaletnik				
	Kuśnierz				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://np.prognozowaniezatrudnienia.pl>

Z badania „Barometr zawodów”, opisującego sytuację na rynku pracy oraz prognozującego zapotrzebowanie na zawody w 2018 roku wynika, iż duży deficyt osób poszukujących pracy wystąpi w grupie obuwników (powiat wadowicki) oraz krawców i pracowników produkcji odzieży (powiat bocheński, Kraków, Nowy Sącz).

¹⁶ <http://np.prognozowaniezatrudnienia.pl>, dostęp: 8.05.2018.

¹⁷ Prognoza w poszczególnych zawodach przedstawiona jest dla dużych grup zawodów (czterocyfrowy symbol).

¹⁸ Sposób interpretowania przedstawionych w tej tabeli kategorii został opisany w tabeli 9 na stronie 32.

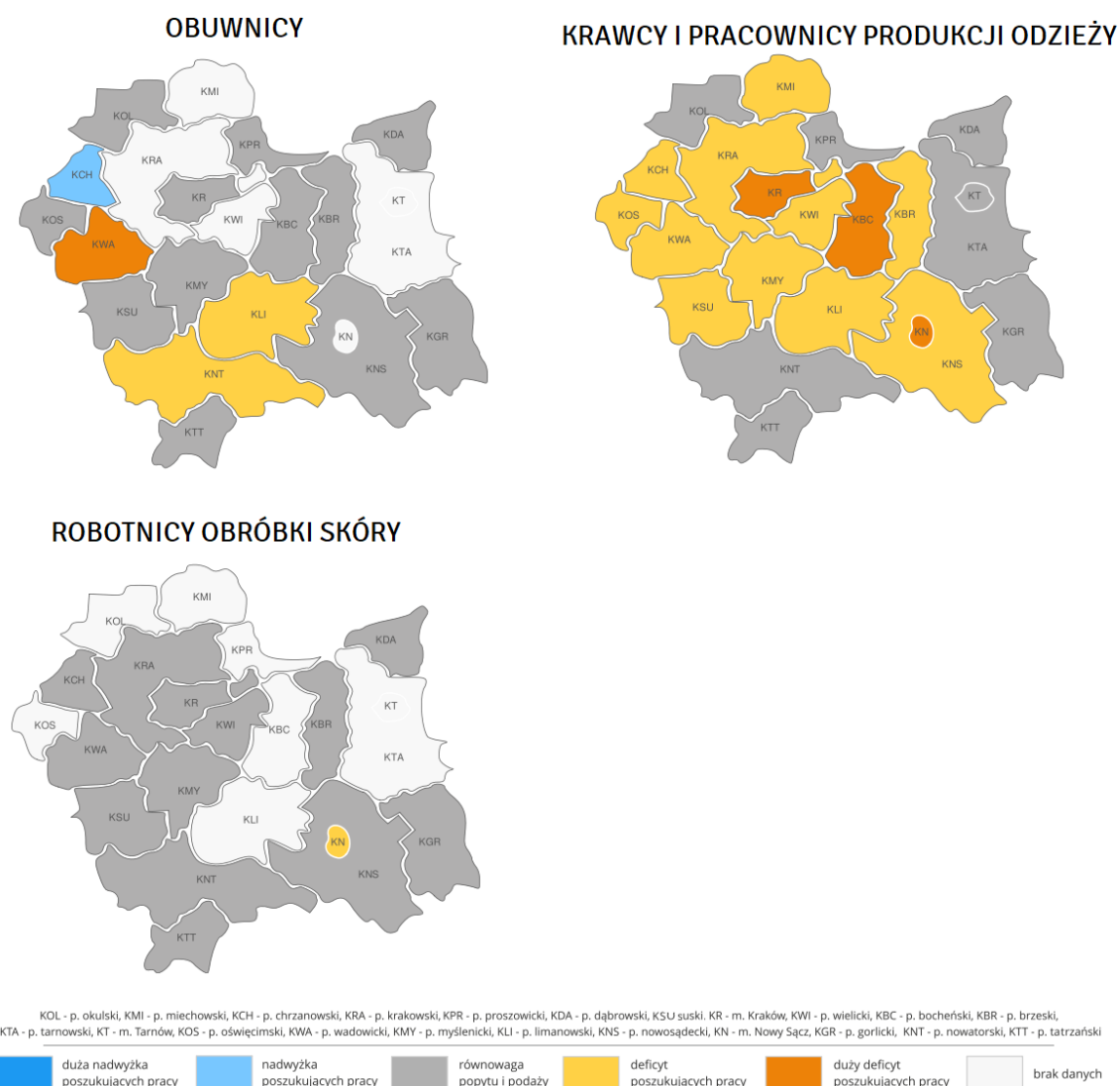
Deficyt osób poszukujących pracy prognozowany jest natomiast dla następujących grup: obuwników (powiat nowotarski, limanowski), krawców i pracowników produkcji odzieży (powiat oświęcimski, chrzanowski, miechowski, wadowicki, krakowski, suski, myślenicki, wielicki, limanowski, brzeski, nowosądecki) oraz robotników obróbki skóry (Nowy Sącz).

Prognozowana nadwyżka osób poszukujących pracy dotyczy grupy obuwniczej. W branży skórzano-obuwniczej ta grupa zawodów obejmuje profesje **obuwnika** i **technika obuwnika**. Nadwyżka ta prognozowana jest dla powiatu chrzanowskiego.

Mapa 4. Prognoza zapotrzebowania na pracowników w województwie małopolskim w 2018 roku

Prognoza na 2018, województwo małopolskie

Relacja między dostępnymi pracownikami a potrzebami pracodawców

Źródło: <https://barometrzwodow.pl/>

Analizując deklaracje respondentów w kontekście obecnego i przyszłego zapotrzebowania na zawody w branży skórzano-obuwniczej wywnioskowano, iż obecnie największe zapotrzebowanie na małopolskim rynku pracy dotyczy zawodów **obuwnik** (54% wskazań), **kaletnik** (21%), **garbarz skór** (19%), **technik technologii wyro-**

ów skórzanych (18%) oraz **technik obuwnik** (16%). Natomiast najmniejsze zapotrzebowanie dotyczy zawodów **technik garbarz** (7%) oraz **kuśnierz** (2%). Należy dodać, iż w opinii respondentów zapotrzebowanie na większość zawodów z branży będzie się zmniejszać, aczkolwiek zapotrzebowanie na pracowników w zawodzie **obuwnik** za 5 lat nadal będzie najwyższe (42%). Wysokie zapotrzebowanie będzie dotyczyło zawodów **technik technologii wyrobów skórzanych** (12%) oraz **kaletnik** (11%). Wzrost zapotrzebowania nastąpi jedynie w zawodzie **kuśnierz** (5%). Pracodawcy swoje przewidywania oparli na swojej wiedzy związanej z sytuacją rynkową.

Tabela 11. Zapotrzebowanie na zawody w opinii pracodawców¹⁹

Zawody	Obecnie	Za 5 lat
Garbarz skór	19%	9%
Kaletnik	21%	11%
Kuśnierz	2%	5%
Obuwnik	54%	42%
Technik garbarz	7%	7%
Technik obuwnik	16%	9%
Technik technologii wyrobów skórzanych	18%	12%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ilościowego

W branży skórzano-obuwniczej występują aż 4 zawody, w których nikt się obecnie nie kształci, natomiast jest na nie zapotrzebowanie w firmach. Są to: **technik garbarz** (7% wskazań), **technik technologii wyrobów skórzanych** (18%), **kuśnierz** (2%) i **garbarz skór** (19%). Z kolei za 5 lat zapotrzebowanie na wymienionych pracowników przewiduje odpowiednio 7%, 12%, 5% i 9% badanych przedstawicieli przedsiębiorstw. Badani wskazali, iż na poziomie szkolnictwa zawodowego powinno się także kształcić w następujących zawodach: szewc i sklejacz butaprenowy.

Bilans zawodów

Zawód **garbarz skór** funkcjonuje w przedsiębiorstwach, które zajmują się produkcją skór i wyrobów ze skór wyprawionych (dział 15 PKD). Firmy zaklasyfikowane do tego działu PKD występują w całym województwie, aczkolwiek szczególną ich koncentrację zauważa się w powiecie wadowickim. W Małopolsce nie prowadzi się kształcenia w tym kierunku, głównie ze względu na brak zainteresowania ze strony uczniów oraz małe zapotrzebowanie na te zawody (wynikające z importu skór z innych krajów). Ukończenie takiego kształcenia umożliwiłoby objęcie takich stanowisk jak m.in. garbarz skór lub pracownik obróbki skóry.

Zawód **kaletnik** związany jest nieodłącznie z aktywnością klasyfikowaną jako produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych (dział 15 PKD). Firmy prowadzące tego typu działalność występują w całym województwie, przy czym największą ich koncentrację można zaobserwować w powiecie wadowickim. Z kolei jedyna szkoła w województwie, która kształci kaletników znajduje się w Krakowie. Zawód ten nie cieszy się zbyt dużą popularnością – w ostatnich latach tylko nieliczna grupa uczniów zdecydowała się na kształcenie w tym zawodzie. Absolwent takiego kształcenia może podjąć pracę na takich stanowiskach jak m.in. kaletnik lub pracownik ob-

¹⁹ Wartości w tabeli oznaczają odsetek wskazań respondentów dotyczący zapotrzebowania na poszczególne zawody.

róbki skóry. W ostatnich latach odnotowano wzrost średniego wynagrodzenia w zawodzie **kaletnik** oraz korzystną zmianę liczby osób bezrobotnych posiadających ten zawód.

Osoby posiadające zawód **kuśnierz** mogą ubiegać się o zatrudnienie w firmach, które produkują skóry i wyroby ze skór wyprawionych (dział 15 PKD). Większość przedsiębiorstw prowadzących działalność w tym obszarze mieści się w powiecie wadowickim. W Małopolsce nie prowadzi się kształcenia w zawodzie **kuśnierz**. Podobnie jak w przypadku garbarza skór, uczniowie nie są zainteresowani podjęciem nauki w tym kierunku, co może wynikać z faktu, iż pracodawcy zgłaszają znikome zapotrzebowanie na ten zawód. Powodem zniechęcenia uczniów mogą być również średnie zarobki **kuśnierza**, gdyż są najniższe na tle średnich wynagrodzeń pozostałych analizowanych zawodów branży skórzano-obuwniczej. Absolwenci kształcenia w tym kierunku mogą podjąć pracę na takich stanowiskach jak m.in. pracownik produkcji odzieży i kuśnierz.

Obuwnik zatrudniany jest w przedsiębiorstwach, które działają w dziale 15 PKD – Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych. Takie firmy występują w większości w powiecie wadowickim, aczkolwiek pojawiają się również w pozostałych powiatach województwa małopolskiego. Kształcenie w zawodzie **obuwnik** odbywa się z kolei w powiecie nowotarskim i suskim. Nauka tej profesji nie cieszy się jednak zbyt dużym zainteresowaniem – pod względem liczby uczniów, zawód ten wypada najgorzej na tle pozostałych analizowanych profesji. Natomiast pod względem zgłaszanego zapotrzebowania, zawód **obuwnik** wypada najlepiej w odniesieniu do pozostałych analizowanych zawodów. Co istotne, „Barometr zawodów” potwierdza deklaracje pracodawców – wskazuje na deficyt osób poszukujących pracy w tym zawodzie w 3 powiatach.

Zawód **technik garbarz** funkcjonuje w przedsiębiorstwach, które zajmują się produkcją skór i wyrobów ze skór wyprawionych (dział 15 PKD). Przewagę firm działających w tym obszarze dostrzega się w powiecie wadowickim, aczkolwiek występują one również w pozostałych powiatach. Jednakże w żadnym powiecie Małopolski nie prowadzi się kształcenia w tym kierunku. Uczniowie nie wykazują zainteresowania pobieraniem nauki w tym zawodzie, gdyż wolą bardziej ogólne kierunki, na które zgłaszane jest większe zapotrzebowanie. Z deklaracji pracodawców wynika, iż obecnie w branży skórzano-obuwniczej **technik garbarz** cechuje się bardzo niskim zapotrzebowaniem, co ma związek z importem skór z innych krajów. W ostatnich latach odnotowano wzrost średniego wynagrodzenia, które w przypadku tego zawodu wypada bardzo korzystnie na tle pozostałych profesji.

Zawód **technik obuwnik** związany jest z aktywnością klasyfikowaną do działu 15 PKD – Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych. Większość przedsiębiorstw zaklasyfikowanych do tego obszaru znajduje się w powiecie wadowickim, aczkolwiek w pozostałych powiatach Małopolski również występują firmy o takim profilu działalności. Jedyna szkoła kształcąca techników obuwników znajduje się właśnie w powiecie wadowickim co odzwierciedla koncentrację firm na tym terenie. Kształcenie w tym zawodzie cieszy się największą popularnością – w Małopolsce od kilku lat **technik obuwnik** jest najchętniej wybieranym kierunkiem kształcenia w branży skórzano-obuwniczej. Deklarowane przez pracodawców zapotrzebowanie na ten zawód jest relatywnie niskie. „Barometr zawodów” wskazuje zarówno nadwyżkę (powiat chrzanowski), jak i deficyt (nowotarski, limanowski, wadowicki) osób poszukujących pracy w tym zawodzie. **Technik obuwnik** może podjąć pracę na takich stanowiskach jak m.in. konstruktor obuwia, obuwik, obuwnik montażysta oraz obuwnik wykrawacz.

Osoby posiadające zawód **technik technologii wyrobów skórzanych** mogą objąć stanowiska (m.in. pracownik produkcji odzieży, krawiec bądź konstruktor odzieży) w przedsiębiorstwach, które produkują skóry i wyroby ze skór wyprawionych (dział 15 PKD). Firmy te znajdują się we wszystkich powiatach województwa, aczkolwiek większość z nich zlokalizowanych jest w powiecie wadowickim. W Małopolsce nie kształci się jednak **techników technologii wyrobów skórzanych**, gdyż brak jest zainteresowania wśród uczniów do wykonywania tego

zawodu. Co istotne, pracodawcy zgłaszają niewielkie zapotrzebowanie na ten zawód. Z kolei „Barometr zawodów” przedstawia bardziej pozytywne perspektywy dotyczące tej profesji – wskazuje, iż w większości powiatów występuje deficyt osób poszukujących pracy w tej profesji. Zawód ten jest 1 z 3 najlepiej wynagradzanych profesji w tej branży.

Kompetencje zawodowe i kwalifikacje

Garbarz skór

Kształcenie

Zawód **garbarz skór** obejmuje 1 kwalifikację: „Wyprawianie skór” (**Tabela 5**)²⁰. Efekty kształcenia zakładane dla tej kwalifikacji to przygotowanie surowca skórzanego, garbowanie i wykańczanie skór oraz wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych. Pierwszy z efektów kształcenia wiąże się m.in. z obsługą urządzeń magazynowych i wykonywaniem czynności związanych z konserwacją skór surowych i półproduktów skórzanych oraz magazynowaniem surowców skórzanych. Natomiast garbowanie i wykańczanie skór obejmuje m.in. wykonywanie ręcznej i mechanicznej obróbki skór oraz obsługę maszyn i urządzeń do pomiaru parametrów skór wyprawionych. Wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych wymaga m.in. identyfikowania rodzajów skór w wyrobach przeznaczonych do renowacji, rozpoznawania wad i uszkodzeń skór w wyrobach skórzanych lub też sporządzania kosztorysu wykonania usługi²¹.

Garbarz skór po potwierdzeniu kwalifikacji „Wyprawianie skór” może uzyskać dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie technik garbarz, po uprzednim uzyskaniu wykształcenia średniego lub średniego branżowego oraz dodatkowym potwierdzeniu kwalifikacji „Organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór”²².

Szkoły kształcące w zawodzie **garbarz skór** mają na celu przygotować absolwentów do pracy zawodowej poprzez przygotowanie ich do wykonywania następujących zadań zawodowych: wykonywania czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne, sporządzania kąpiele roboczych i zestawów wykańczalniczych stosowanych w procesie wyprawy skór, wykonywania operacji technologicznych związanych z procesem wyprawy skór oraz wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych²³.

Rynek pracy

W tym zawodzie istnieje możliwość objęcia m.in. stanowiska garbarz skór, pracownik obróbki skóry lub pracownik obróbki skóry – szwaczka. Analiza ofert pracy wykazała, iż pracodawcy oczekują zdolności manualnych oraz umiejętności obsługi maszyn do wyprawy skór, które stosowane są w pracy **garbarza**. Mile widziane jest doświadczenie na produkcji oraz posiadania dobrego wzroku. Cennym atutem będzie znajomość języka obcego – w ofertach pojawił się wymóg znajomości języka ukraińskiego²⁴.

²⁰ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/753501.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ <https://www.pracuj.pl>, [dostęp: 30.05.2018].

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **garbarz skór**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje. Wśród wskazań pracodawców znalazły się ogólnozawodowe umiejętności w zakresie sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych, posługiwania się dokumentacją techniczną oraz instrukcjami obsługi maszyn i urządzeń, rozróżniania elementów automatyki przemysłowej oraz przestrzegania zasad konserwacji maszyn i urządzeń. Istotne są także kompetencje specjalistyczne, w szczególności umiejętności w zakresie wyprawiania skór oraz wykonywania czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne.

Eksperti reprezentujący szkoły zawodowe nie mieli zastrzeżeń do wskazanych przez pracodawców kluczowych kompetencji. Podkreślali istotę kompetencji ogólnej, jaką jest odpowiedzialność. Wskazywali również, iż tak specjalistyczne zawody jak **garbarz skór** powinny być kształcone w szkole przyzakładowej lub w ścisłej współpracy z przedsiębiorcami. Ponadto powinny być odpowiednio promowane, by zachęcić młode osoby do wyboru tego kierunku kształcenia.

Pracodawcy są zdania, iż absolwenci w zawodzie **garbarz skór** posiadają ogólnozawodowe umiejętności w zakresie sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych, posługiwania się dokumentacją techniczną oraz instrukcjami obsługi maszyn i urządzeń oraz przestrzegania zasad konserwacji maszyn i urządzeń, a także specjalistyczną umiejętność w zakresie wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych. Ponadto przewidują, że za 5 lat wzrośnie zapotrzebowanie na kompetencje ogólnozawodowe i specjalistyczne.

Większość kompetencji można uzyskać w trakcie kształcenia w szkole, z czego jedną kompetencję specjalistyczną (umiejętność wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych) można także zdobyć na stanowisku pracy. Badani zadeklarowali, iż w środowisku szkolnym ani na stanowisku pracy nie można uzyskać znajomości przepisów BHP – według badanych, w przypadku tej kompetencji ogólnej zachodzi konieczność odbycia kursu/szkolenia. Należy zaznaczyć, iż przeszkolenie pracownika w zakresie BHP należy do obowiązków pracodawcy, a takie szkolenie odbywa się zazwyczaj na terenie zakładu pracy.

Kompetencje niezbędne w zawodzie **garbarz skór** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Celem szkoleń jest przekazanie uczestnikom wiedzy dotyczącej produktów oraz techniki naprawy i renowacji powierzchni skórzanych²⁵.

---

²⁵ <https://www.leather-ottimo.pl/start/szkolenia>, [dostęp: 02.06.2018].

Tabela 12. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **garbarz skór** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.	
Ogólnozawodowe	sporządzanie szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych	X	Brak danych	X	X	SZ	
	posługiwanie się dokumentacją techniczną oraz instrukcjami obsługi maszyn i urządzeń	X		X	X	SZ	
	rozróżnianie elementów automatyki przemysłowej	X		X		SZ	
	przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń	X		X	X	SZ	
Specjalistyczne	wykonywanie czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne	X		X			SZ
	wyprawianie skór	X		X			SZ
	sporządzanie kąpeli roboczych i zestawów wykańczalniczych stosowanych w procesie wyprawy skór			X			SZ
	wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych			X	X	X	SZ/PR
Ogólne	znajomość przepisów BHP						KiS
	zdolności manualne						Brak danych
	zdolności psychofizyczne						
	sprawność fizyczna						

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Kaletnik

Kształcenie

Zawód **kaletnik** obejmuje 1 kwalifikację: „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych” (**Tabela 5**)²⁶. Efekty kształcenia zakładane dla tej kwalifikacji to wykonywanie wyrobów kaletniczych oraz wykonywanie napraw i renowacji wyrobów kaletniczych. Pierwszy z efektów kształcenia obejmuje m.in. określanie kosztów wytwarzania wyrobów kaletniczych, wykonywanie montażu wyrobów kaletniczych oraz prowadzenie kontroli i oceny jakości materiałów i wyrobów kaletniczych. Z kolei wykonywanie napraw i renowacji wyrobów kaletniczych wiąże się m.in. z rozpoznawaniem wad i uszkodzeń wyrobów kaletniczych, wykonywaniem naprawy i renowacji wyrobów kaletniczych bądź sporządzaniem kosztorysów naprawy i renowacji wyrobów kaletniczych²⁷.

Po potwierdzeniu kwalifikacji „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych” **kaletnik** może otrzymać dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik technologii wyrobów skórzanych, po uprzednim uzyskaniu wykształcenia średniego lub średniego branżowego oraz po dodatkowym potwierdzeniu kwalifikacji „Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania wyrobów skórzanych”²⁸.

Celem kształcenia w zawodzie **kaletnik** jest przygotowanie absolwentów do wykonywania następujących zadań zawodowych: sporządzania dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia, obsługiwanie maszyn

²⁶ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/753702.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych, wytwarzania wyrobów kaletniczych, wykonywania napraw, renowacji i przeróbek wyrobów kaletniczych oraz sporządzania kalkulacji kosztów produkcji i usług kaletniczych.²⁹

Rynek pracy

W tym zawodzie istnieje możliwość objęcia stanowiska **kaletnik**, szwacz-kaletnik, pracownik obróbki skóry – szwaczka. Oferty pracy skierowane do osób posiadających zawód **kaletnik** zawierały głównie wymagania dotyczące kompetencji miękkich, takich jak: dokładność, terminowość, poczucie estetyki, rzetelność czy uczciwość. Spośród kwalifikacji ściśle zawodowych, pracodawcy oczekują umiejętności szycia na maszynie – w szczególności posiadającej podwójny transporter³⁰.

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **kaletnik**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje specjalistyczne – 3 umiejętności praktyczne zaliczane do tej grupy zostały określone jako kluczowe (sporządzanie dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia, obsługiwanie maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych oraz wytwarzanie wyrobów kaletniczych). Pracodawcy oczekują od absolwentów także kompetencji ogólnozawodowych, bazujących na wiedzy teoretycznej związanej w zawodzie – w szczególności określania właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór.

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych wskazali, iż oprócz twardych kwalifikacji zawodowych osoby pracujące w zawodzie **kaletnik** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak: punktualność i kreatywność.

Zdaniem respondentów absolwenci w zawodzie **kaletnik** posiadają część kwalifikacji i kompetencji ogólnozawodowych (określanie topograficznego układu skór i właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych) oraz specjalistycznych (sporządzanie dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia, obsługiwanie maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych oraz wykonywanie napraw, renowacji i przeróbek wyrobów kaletniczych). Poziom tych kompetencji nie jest na wystarczającym poziomie dla prawidłowej realizacji zadań zawodowych. Przewiduje się, że za 5 lat wzrośnie zapotrzebowanie na niemal wszystkie kwalifikacje i kompetencje ogólnozawodowe (poza określaniem topograficznego układu skór) oraz na specjalistyczne.

Badani zadeklarowali, iż kompetencje trudno dostępne stanowią ogólnozawodowe umiejętności w zakresie określania właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór. Do kompetencji trudno dostępnych zaliczyli także specjalistyczne umiejętności w zakresie sporządzania dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia oraz obsługiwania maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych. Kompetencje te powinny być kształtowane na stanowisku w rzeczywistych warunkach pracy, w szczególności ze względu na różnice w wyposażeniu szkół i przedsiębiorstw. Rozwiązaniem byłaby zwiększona liczba praktyk zawodowych u pracodawców, którzy stosują najnowsze rozwiązania technologiczne.

²⁹ Ibidem.

³⁰ <https://www.pracuj.pl>, [dostęp: 30.05.2018].

W opinii ekspertów reprezentujących szkoły zawodowe, trudno dostępną kompetencją miękką jest samodoskonalenie. Należy motywować uczniów do samodoskonalenia, poprzez dodatkowe projekty lub nawiązanie współpracy z instytucjami szkoleniowymi i organizację kursów w szkole w godzinach popołudniowych.

Według badanych, w szkole można uzyskać przede wszystkim kompetencje ogólnozawodowe, stanowiące w głównej mierze wiedzę związaną z zawodem. Natomiast na stanowisku pracy można uzyskać w większości umiejętności praktyczne oraz znajomość przepisów BHP. Z kolei umiejętność wykonywania napraw, renowacji i przeróbek wyrobów kaletniczych można zdobyć zarówno w szkole, jak i na stanowisku pracy. Rekomenduje się zwiększenie liczby zajęć praktycznych a także ewaluację warunków prowadzenia przygotowania zawodowego przez szkoły.

Tabela 13. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **kaletnik** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	określanie topograficznego układu skór				X	SZ
	rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych			X		SZ
	określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych	X	X	X	X	SZ
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór	X	X	X		SZ
Specjalistyczne	sporządzanie dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia	X	X	X	X	PR
	obsługiwanie maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych	X	X	X	X	PR
	wytwarzanie wyrobów kaletniczych	X		X		PR
	wykonywanie napraw, renowacji i przeróbek wyrobów kaletniczych			X	X	SZ/PR
Ogólne	znajomość przepisów BHP					PR
	zorientowanie na cele					Brak danych
	zdolności manualne					
	zdolności psychofizyczne					

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Kompetencje niezbędne w zawodzie **kaletnika** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Celem szkoleń jest poznanie przez uczestników podstawowych pojęć, rodzajów skór, sposobów wyprawiania, jak konserwować skórę, jak używać narzędzi i jak je wykorzystywać. Uczestnik pozna także metody łączeń kaletniczych i zdobienia skóry - warsztaty z tłoczenia na skórze, nitowanie (wykonanie małej bransoletki), zdobienie skóry³¹.

Kuśnierz

Kształcenie

Zawód **kuśnierz** obejmuje 1 kwalifikację: „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich” (**Tabela 5**)³². Właściwe dla tej kwalifikacji efekty kształcenia to przygotowanie uczniów do wykonywania wyrobów

³¹ <https://www.szkoła7cm.pl/formularz-zapisu,warsztaty-kaletnicze,p-87.html>, [dostęp: 02.06.2018].

³² https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/753106.pdf, [dostęp: [25.05.2018].

kuśnierskich oraz wykonywania napraw przeróbek i renowacji wyrobów kuśnierskich. Wykonywanie wyrobów kuśnierskich obejmuje m.in. umiejętność charakteryzowania asortymentu wyrobów kuśnierskich, obsługę maszyn i urządzeń stosowanych w kuśnierstwie oraz dokonywanie kontroli i oceny jakości skór futerkowych, materiałów wykończeniowych oraz wyrobów gotowych. Natomiast wykonywanie napraw, przeróbek i renowacji wyrobów kuśnierskich³³.

Po potwierdzeniu kwalifikacji „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich” **kuśnierz** może również otrzymać dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik technologii wyrobów skórzanych, jeżeli uprzednio uzyska wykształcenie średnie lub średnie branżowe oraz potwierdzi kwalifikację „Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania wyrobów kuśnierskich”³⁴.

Do zadań zawodowych, do których wykonywania powinien zostać przygotowany absolwent szkoły kształcącej w zawodzie **kuśnierz**, zalicza się następujące: konstruowanie i modelowanie wyrobów kuśnierskich, dobieranie skór futerkowych i dodatków do wyrobu kuśnierskiego, obsługiwane maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kuśnierskich, wykonywanie wyrobów kuśnierskich oraz wykonywanie napraw, renowacji i przeróbek wyrobów kuśnierskich³⁵.

Rynek pracy

Osoba, która uzyskała tytuł **kuśnierza** może ubiegać się o pracę jako krawiec/kuśnierz, krojczy skór lub pracownik renowacji skór. Pracodawca od pracownika na stanowisku **kuśnierz** wymaga umiejętności oceny organoleptycznej surowców, półproduktów i wyrobów gotowych. Poza tym na tym stanowisku są potrzebne zdolności techniczne i manualne, dobry wzrok oraz umiejętność rozróżniania barw. Istotna jest także zdolność koncentracji, podzielność uwagi, kreatywność oraz umiejętność pracy w zespole. **Kuśnierz** powinien mieć wiedzę o rodzajach skór, tworzywach sztucznych i skóropodobnych, wyrobach włókienniczych i papierniczych, możliwych wadach i uszkodzeniach skór surowych i wyprawionych, właściwościach materiałów wykorzystywanych w produkcji wyrobów skórzanych, oznaczeniach i symbolach stosowanych w rysunkach technicznych, a także o narzędziach, maszynach i urządzeniach stosowanych w procesie produkcji wyrobów skórzanych. Osoba, która pracuje jako **kuśnierz** powinna umieć klasyfikować odpady powstające podczas rozkroju skór, posługiwać się dokumentacją techniczną i technologiczną, stosować programy komputerowe wspomagające wykonywanie zadań. Dlatego aby wykonywać ten zawód, trzeba mieć doświadczenie w modelowaniu, wykonywaniu oraz naprawie i renowacji wyrobów kuśnierskich, dobieraniu skór futerkowych i dodatków do wyrobu kuśnierskiego, obsłudze maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kuśnierskich³⁶.

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **kuśnierz**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje ogólnozawodowe (w opinii jednego z respondentów). Wśród wskazań pracodawcy znalazły się umiejętności ogólnozawodowe w zakresie wykonywania rysunków wyrobów skórzanych, rozpoznawania wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych, określania właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór. Istotna jest także umiejętność konstruowania i modelowania wyrobów kuśnierskich, zaliczana do grupy kompetencji specjalistycznych.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ <https://zasobyip2.ore.edu.pl/pl/publications/download/50681>, [dostęp: 02.06.2018].

Jeden z ekspertów reprezentujących szkoły zawodowe wskazał, iż oprócz kwalifikacji zawodowych osoby pracujące w zawodzie **kuśnierz** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak np. znajomość przepisów BHP, odpowiedzialność, sumienność i kreatywność.

Z kolei za 5 lat wrośnie zapotrzebowanie na większość umiejętności ogólnozawodowych (wyłączając określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych), wszystkie specjalistyczne oraz kompetencję ogólną, jaką jest znajomość przepisów BHP.

Tabela 14. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **kuśnierz** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	wykonywanie rysunków wyrobów skórzanych	X	Brak danych	X	Brak danych	Brak danych
	rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych	X		X		
	określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych	X				
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór	X		X		
Specjalistyczne	konstruowanie i modelowanie wyrobów kuśnierskich	X		X		
	obsługiwanie maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kuśnierskich			X		
	wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich			X		
	dobieranie skór futerkowych i dodatków do wyrobu kuśnierskiego			X		
Ogólne	znajomość przepisów BHP			X		
	odpowiedzialność					
	zdolności manualne					
	sprawność fizyczna					

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Kompetencje niezbędne w zawodzie **kuśnierza** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Uczestnicy na szkoleniach zdobędą wiedzę dotyczącą szycia torebek skórzanych wykonanych z ekologicznej lub naturalnej skóry. Nauczą się korzystać z akcesoriów kaletniczych oraz obsługi maszyny do szycia. Uczestnik kursu dowie się w jaki sposób powinno wyglądać szycie torebek na maszynie oraz jakich błędów nie popełniać. Podczas kursu uczestnik zapozna się różnymi rodzajami skór oraz ich największymi zaletami oraz wadami³⁷.

Obuwnik

Kształcenie

Zawód **obuwnika** obejmuje 1 kwalifikację: „Wytwarzanie obuwia” (**Tabela 5**)³⁸. Efekty kształcenia właściwe dla tej kwalifikacji to pozyskanie umiejętności w następujących obszarach: wykonywanie elementów obuwia oraz wykonywanie montażu obuwia. Wykonywanie elementów obuwia wiąże się m.in. ze scharakteryzowaniem

³⁷<http://slowfashioncafe.pl/pl/kurs-szycia-torebek-skorzanych>, [dostęp: 02.06.2018].

³⁸https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/753602.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

części składowych obuwia, wycinaniem elementów obuwia oraz wykonywaniem obróbki elementów spodu obuwia. Wykonywanie montażu obuwia obejmuje m.in. wykonywanie cholewek różnymi technikami, dobieranie rodzaju kopyt do produkcji obuwia oraz wykonywanie montażu obuwia różnymi technikami³⁹.

Obuwnik po potwierdzeniu kwalifikacji „Wytwarzanie obuwia”, celem otrzymania dyplomu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie technik obuwnik, powinien dodatkowo potwierdzić kwalifikację „Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania obuwia” oraz uzyskać wykształcenie średnie lub średnie branżowe⁴⁰.

Po ukończeniu kształcenia w zawodzie **obuwnik**, absolwenci powinni być gotowi do przygotowywania materiałów oraz opracowywania elementów obuwia, wykonywania operacji montażu cholewek oraz wykonywania operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia.⁴¹

Rynek pracy

Osoba, która posiada tytuł **obuwnik** może ubiegać się o stanowisko pracy jako obuwnik szwacz, obuwnik przemysłowy lub obuwnik wykrawacz. Na małopolskim rynku pracy od **obuwnika** najczęściej wymaga się umiejętności obsługi specjalistycznych maszyn i urządzeń, w szczególności maszyn słupkowych. Pracodawcy często oczekują także doświadczenia oraz umiejętności pracy ręcznej, manualnej⁴².

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **obuwnik**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje ogólnozawodowe. Wśród wskazań pracodawców znalazły się ogólnozawodowe umiejętności w zakresie rozróżniania rodzajów skór, tworzyw sztucznych i skóropodobnych, wyrobów włókienniczych i papierniczych, określania topograficznego układu skór, rozpoznawania wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór. Istotne są również kompetencje specjalistyczne, w szczególności umiejętności praktyczne w zakresie przygotowania materiałów i opracowywania elementów obuwia, wykonywania operacji montażu cholewek oraz wykonywania operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia.

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych wskazali również, iż oprócz twardych kwalifikacji zawodowych osoby pracujące w zawodzie **obuwnik** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak: zdolności manualne, dokładność oraz kreatywność.

Według badanych absolwenci w zawodzie **obuwnik** posiadają kompetencje ogólne (zdolności manualne i psychofizyczne), a także umiejętność specjalistyczną w zakresie rozpoznawania i przygotowania narzędzi niezbędnych w procesie wytwarzania obuwia oraz umiejętność ogólnozawodową, która w opinii badanych jest na wystarczającym poziomie do realizacji zadań zawodowych (rozróżnianie rodzajów skór, tworzyw sztucznych i skóropodobnych, wyrobów włókienniczych i papierniczych).

W opinii pracodawców, do kompetencji trudno dostępnych należą ogólnozawodowe umiejętności w zakresie rozpoznawania wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór, a także specjalistyczną umiejętność przygotowywania materiałów oraz opracowywania elementów obuwia. Uczniowie nie wynoszą tych kompetencji ze szkoły, gdyż te niejednokrotnie wymagają

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² <https://www.pracuj.pl>, [dostęp: 30.05.2018].

rzeczywistych warunków pracy. Pracodawcy są jednak tego świadomi i pozwalają im uzupełniać powstałe luki już na stanowisku pracy. Zaleca się nawiązanie współpracy z przedsiębiorcami w zakresie organizacji zajęć praktycznych w zakładzie pracy.

Przewiduje się, że za 5 lat wzrośnie zapotrzebowanie na każdą z kompetencji specjalistycznych i niemal wszystkie ogólnozawodowe, z wyjątkiem rozróżniania rodzajów skór, tworzyw sztucznych i skóropodobnych, wyrobów włókienniczych i papierniczych. Co istotne, większość kompetencji w tym zawodzie można nabyć zarówno na etapie kształcenia w szkole, jak i na stanowisku pracy. Wyjątek stanowi natomiast znajomość przepisów BHP, którą w ocenie badanych można uzyskać jedynie na stanowisku pracy.

Tabela 15. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **obuwnik** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	rozróżnianie rodzajów skór, tworzyw sztucznych i skóropodobnych, wyrobów włókienniczych i papierniczych	X			X (w)	SZ/PR
	określanie topograficznego układu skór	X		X		SZ/PR
	rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych	X	X	X		SZ/PR
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór	X	X	X		SZ/PR
Specjalistyczne	przygotowywanie materiałów oraz opracowywanie elementów obuwia	X	X	X		SZ/PR
	wykonywanie operacji montażu cholewek	X		X		SZ/PR
	wykonywanie operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia	X		X		SZ/PR
	umiejętność rozpoznawania i przygotowania narzędzi niezbędnych w procesie wytwarzania obuwia			X	X	SZ/PR
Ogólne	znajomość przepisów BHP					PR
	zdolności manualne				X	SZ/PR
	zdolności psychofizyczne				X	SZ/PR
	dokładność					SZ/PR

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Kompetencje niezbędne w zawodzie **obuwnika** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Szkolenia mają na celu zapoznanie uczestników z podstawowymi informacjami z zakresu: właściwości i wymagań stawianych materiałom używanym w produkcji obuwia, technologii produkcji obuwia, funkcjonalności, komfortu i bezpieczeństwa produktu oraz wad materiałowych, konstrukcyjnych i technologicznych i wymagań odbiorczych gotowego obuwia⁴³.

⁴³ <http://www.ips.krakow.pl/nasza-oferta/szkolenia/162-wymogi-odbioru-jako%C5%9Bciowego.htm>, [dostęp: 04.06.2018].

Technik garbarz

Kształcenie

Zawód **technik garbarz** obejmuje 2 kwalifikacje: „Wyprawianie skór” oraz „Organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór” (**Tabela 5**)⁴⁴. Efekty kształcenia właściwe dla pierwszej kwalifikacji to przygotowanie surowca skórzanego, garbowanie i wykańczanie skór oraz wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych. Natomiast dla drugiej kwalifikacji zamierzone efekty kształcenia są następujące: przygotowywanie procesu wyprawy skór, przygotowywanie zestawów technologicznych, a także określanie jakości skór⁴⁵.

Kształcenie w zawodzie **technik garbarz** ma na celu przygotowanie uczniów do wykonywania następujących zadań zawodowych: wykonywania czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne, wykonywania operacji technologicznych związanych z procesem wyprawy skór, wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych oraz organizowania i nadzorowania przebiegu procesów wyprawy skór⁴⁶.

Rynek pracy

Osoba, która uzyskała tytuł **technika garbarza**, może ubiegać się o pracę na stanowisku garbarz skór, pracownik obróbki skóry lub szwacz/szwaczka. Oferty pracy przeznaczone dla osób po kształceniu w zawodzie **technik garbarz** najczęściej zawierają wymóg dotyczący umiejętności obsługi maszyn i urządzeń stosowanych w procesie obróbki skóry. Co więcej, cenne dla pracodawców są również zdolności manualne. Atutem **technika garbarza** będzie też dokładność, zdolności manualne i sumienność w wykonywaniu powierzonych mu zadań⁴⁷. Zaś na stanowisku szwacz/szwaczki wymagana jest umiejętność zszywania skórzanych i tekstylnych elementów tapicerki, wykrawania elementów tapicerki oraz zdolności manualne⁴⁸.

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **technik garbarz**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje specjalistyczne (w opinii 2 respondentów). Wśród wskazań pracodawców znalazły się specjalistyczne umiejętności w zakresie wykonywania czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne, wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych, organizacji i prowadzenia procesu wyprawy skór oraz obsługi maszyn i urządzeń służących do wytwarzania wyrobów skórzanych. Absolwenci powinni posiadać także kompetencje ogólnozawodowe, w szczególności umiejętności w zakresie sporządzania szkiców i rysunków technicznych oraz przestrzegania zasad konserwacji maszyn i urządzeń.

Eksperti reprezentujący szkoły zawodowe wskazali w wywiadzie, iż **technik garbarz** jest niepopularnym zawodem, gdyż na rynku nie ma zapotrzebowania na polskie skóry (są twarde i sztywne). Podkreślali istotę kompetencji ogólnej, jaką jest odpowiedzialność. Wskazywali również, iż tak specjalistyczne zawody powinny być kształcone w szkole przyzakładowej lub w ściślejszej współpracy z przedsiębiorcami. Ponadto powinny być odpowiednio promowane, by zachęcić młode osoby do wyboru tego kierunku kształcenia.

⁴⁴ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/311912.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ <https://www.pracuj.pl>, [dostęp: 30.05.2018].

⁴⁸ <http://oferty.praca.gov.pl>, [dostęp: 02.06.2018].

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych wskazali również, iż oprócz twardych kwalifikacji zawodowych osoby pracujące w zawodzie **technik garbarz** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak: sprawność fizyczna, chęci do pracy oraz zdolności manualne.

Na podstawie opinii dwóch respondentów można stwierdzić, iż kluczowe kompetencje w zawodzie **technik garbarz** pokrywają się z trudno dostępnymi. Niejednokrotnie w kształtowaniu tych umiejętności niezbędne są rzeczywiste warunki pracy. Przyczyną luk kompetencyjnych może być także nieodpowiednie zaplecze do nauki praktycznej zawodu. Zaleca się nawiązanie współpracy z przedsiębiorcami.

Szacuje się, że za 5 lat wzrośnie popyt na niemal wszystkie kwalifikacje i kompetencje ogólnozawodowe i specjalistyczne. W opinii jednego respondenta, większość kompetencji można uzyskać podczas kształcenia w szkole, z czego 3 mogą dodatkowo zostać uzupełnione na stanowisku pracy (wykonywanie czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne, organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór oraz umiejętności w zakresie obsługi maszyn i urządzeń służących do wytwarzania wyrobów skórzanych). Według ankietowanego, znajomość przepisów BHP można nabyć wyłącznie na stanowisku pracy.

Tabela 16. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **technik garbarz** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	sporządzanie szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych	X	X	X	Brak danych	SZ
	posługiwanie się dokumentacją techniczną oraz instrukcjami obsługi maszyn i urządzeń			X		SZ
	rozdzielanie elementów automatyki przemysłowej			X		SZ
	przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń	X	X			SZ
Specjalistyczne	wykonywanie czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne	X	X	X		SZ/PR
	wykonywanie renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych	X	X	X		SZ
	organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór	X	X			SZ/PR
	umiejętności w zakresie obsługi maszyn i urządzeń służących do wytwarzania wyrobów skórzanych	X	X	X		SZ/PR
Ogólne	znajomość przepisów BHP					PR
	zdolności manualne					
	zdolności psychofizyczne					
	dokładność					

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Kompetencje niezbędne w zawodzie **technik garbarz** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Celem warsztatów jest przekazanie uczestnikom wiedzy dotyczącej rozpoznawania gatunków skór i sposobów wyprawiania, sposobów łączenia skór (szwy i ścięgi), krojów i konstrukcji obuwia oraz innych wyrobów skórzanych (paski, pochewki)⁴⁹.

⁴⁹ <http://cives.skarbykultury.pl/wiesci/warsztaty-rzemiosl-2016>, [dostęp: 2.06.2018].

Technik obuwnik

Kształcenie

Zawód **technika obuwnika** obejmuje 2 kwalifikacje: „Wytwarzanie obuwia” oraz „Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania obuwia” (**Tabela 5**)⁵⁰. Efekty kształcenia właściwe dla pierwszej kwalifikacji to pozyskanie umiejętności w zakresie wykonywania elementów obuwia oraz wykonywania montażu obuwia. Natomiast dla drugiej kwalifikacji przewiduje się następujące efekty kształcenia: badanie właściwości materiałów stosowanych w procesie produkcji obuwia oraz planowanie i nadzorowanie procesu produkcji obuwia⁵¹.

Szkoły kształcące w zawodzie **technik obuwnik** mają na celu przygotowanie uczniów do wykonywania określonych zadań zawodowych, mianowicie: przygotowywania materiałów oraz opracowywania elementów obuwia, wykonywania operacji montowania cholewek, wykonywania operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia, organizowania prac związanych z technicznym przygotowaniem produkcji oraz oceniania jakości i identyfikowania nieprawidłowości procesów technologicznych wytwarzania obuwia⁵².

Rynek pracy

Osoba, która uzyskała tytuł **technika obuwnika** może ubiegać się o pracę m.in. na stanowisko obuwnik montażysta - nakładanie podeszew, obuwnik montażysta – ścieranie i drasanie lub obuwnik przemysłowy. Przyszli pracownicy z wykształceniem **technika obuwnika** powinni wyróżniać się spostrzegawczością i wyobraźnią przestrzenną. Pracownik powinien mieć dobry wzrok, cechować się sprawnością manualną oraz sprawnością narządu słuchu umożliwiającą ocenę pracy maszyn. Bardzo ważna jest umiejętność koncentracji i podzielność uwagi. Ponadto **technik obuwnik** powinien cechować się dokładnością, rzetelnością i dbałością o czystość i porządek. Ze względu na specyfikę zawodu, od **technika obuwnika** wymaga się także wyczucia estetycznego, uzdolnień technicznych oraz umiejętności pracy w zespole. Pracodawcy przy wyborze pracownika stawiają zdecydowanie na doświadczenie w zawodzie. Bardzo ważne jest doświadczenie w przygotowywaniu materiałów oraz opracowywaniu elementów obuwia, pracach związanych z montażem i wykańczaniem obuwia. Ubiegając się na stanowisko obuwnika przemysłowego pracodawcy cenią sobie umiejętność obsługi maszyn comelz spt4 i maszyn global gl 3811 oraz plotera komputerowego teso⁵³.

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **technik obuwnik**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje ogólnozawodowe. Wśród wskazań pracodawców znalazły się umiejętności ogólnozawodowe w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną, przestrzegania zasad konserwacji maszyn i urządzeń, sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych oraz różnicowania elementów automatyki przemysłowej. Istotne są również kompetencje specjalistyczne, w szczególności umiejętności w zakresie przygotowania materiałów i opracowania poszczególnych elementów obuwia oraz wykonywania operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia.

⁵⁰ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/311916.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

⁵³ <https://zasobyip2.ore.edu.pl/pl/publications/download/50658>, [dostęp: 02.06.2018].

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych wskazali również, iż oprócz twardych kwalifikacji zawodowych osoby pracujące w zawodzie **technik obuwnik** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak np. znajomość przepisów BHP, zdolności psychofizyczne, dokładność oraz odpowiedzialność.

W opinii pracodawców absolwenci w zawodzie **technik obuwnik** posiadają zestaw kompetencji ogólnych (znajomość przepisów BHP, zdolności manualne, zdolności psychofizyczne oraz dokładność) oraz umiejętności ogólnozawodowe w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną oraz przestrzegania zasad konserwacji maszyn i urządzeń. Należy zaznaczyć, iż w opinii respondentów umiejętności jakie posiadają absolwenci nie są na wystarczającym poziomie dla prawidłowego wykonywania zadań zawodowych. Przewiduje się wzrost zapotrzebowania na kompetencje specjalistyczne oraz niemal wszystkie ogólnozawodowe.

Według pracodawców, trudno dostępne kompetencje obejmują ogólnozawodową umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej oraz specjalistyczną umiejętność w zakresie przygotowania materiałów i opracowania poszczególnych elementów obuwia. Wykształcenie tych kompetencji wymaga praktyki w rzeczywistych warunkach pracy. Zaleca się nawiązanie współpracy z przedsiębiorcami, która może przyjąć formę organizacji zajęć praktycznych w zakładzie pracy bądź delegowania doświadczonych pracowników do uczestnictwa w zajęciach w szkole i dzielenia się swoją wiedzą, którą na co dzień wykorzystują w praktyce.

Większość z kompetencji zaklasyfikowanych do badania oferuje szkolnictwo zawodowe. Umiejętności w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną oraz wykonywania operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia można uzupełnić na stanowisku pracy oraz na kursach i szkoleniach. Z kolei znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej można zdobyć także w pracy, a znajomość przepisów BHP – również poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach. W ocenie badanych umiejętności w zakresie konstruowania obuwia oraz dokonywania oceny jakości i identyfikowania nieprawidłowości powstałych w procesach technologicznych wytwarzania obuwia nie można uzyskać w szkole – można je nabyć wyłącznie na stanowisku pracy.

Kompetencje niezbędne w zawodzie **technik obuwnik** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. Szkolenia mają na celu zapoznanie uczestników z podstawowymi informacjami z zakresu: właściwości i wymagań stawianych materiałom używanym w produkcji obuwia, technologii produkcji obuwia, rozwiązań konstrukcyjnych stosowanych w obuwiu, nowych technik, organizacji i kierowania procesami produkcji⁵⁴.

---

⁵⁴ <http://www.ips.krakow.pl/nasza-oferta/szkolenia/163-technologiczne-aspekty-procesu-produkcji-obuwia.html>, [dostęp: 2.06.2018].

Tabela 17. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **technik obuwnik** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	umiejętność w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną	X			X	SZ/PR/KiS
	znajomość oraz przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń	X		X	X	SZ
	umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych	X		X		SZ
	znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej	X	X	X		SZ/PR
Specjalistyczne	umiejętność w zakresie przygotowania materiałów oraz opracowania poszczególnych elementów obuwia	X	X	X		SZ
	wykonywanie operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia	X		X		SZ/PR/KiS
	umiejętność dokonywania oceny jakości oraz identyfikowania nieprawidłowości powstałych w procesach technologicznych wytwarzania obuwia			X		PR
	umiejętność konstruowania obuwia			X		PR
Ogólne	znajomość przepisów BHP				X	SZ/KiS
	zdolności manualne				X	SZ
	zdolności psychofizyczne				X	SZ
	dokładność				X	

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Technik technologii wyrobów skórzanych

Kształcenie

Zawód **technik technologii wyrobów skórzanych** obejmuje 3 kwalifikacje: „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych”, „Wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich” oraz „Organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania wyrobów skórzanych” (**Tabela 5**)⁵⁵. W zależności od możliwości organizacyjnych szkoły podejmującej kształcenie w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych**, w ramach kwalifikacji możliwa jest do zrealizowania jedna z dwóch kwalifikacji: wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kaletniczych lub wykonywanie, naprawa i renowacja wyrobów kuśnierskich. Efekty kształcenia dla pierwszej z nich to: wykonywanie wyrobów kaletniczych, wykonywanie napraw oraz renowacji wyrobów kaletniczych. Natomiast dla drugiej z nich, właściwe efekty kształcenia obejmują wykonywanie wyrobów kuśnierskich oraz wykonywanie napraw, przeróbek i renowacji wyrobów kuśnierskich⁵⁶.

Właściwe dla kwalifikacji organizacja i prowadzenie procesów wytwarzania wyrobów skórzanych efekty kształcenia obejmują pozyskanie umiejętności w zakresie określania właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych, sporządzania dokumentacji techniczno-technologicznej wyrobu skózanego oraz kierowania procesami wytwarzania wyrobów skórzanych⁵⁷.

⁵⁵ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_ZAWODOWY/informatory/formula_2017/311926.pdf, [dostęp: 25.05.2018].

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

Kształcenie w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** ma na celu przygotowanie uczniów do wykonywania następujących zadań zawodowych: dobierania surowców i materiałów do wykonania wyrobów skórzanych, sporządzania dokumentacji technicznej i technologicznej, obsługiwanie maszyn i urządzeń stosowanych w procesie produkcyjnym oraz organizowania i kontrolowania procesów wytwarzania wyrobów skórzanych⁵⁸.

Rynek Pracy

Osoba, która uzyskała tytuł **technika technologii wyrobów skórzanych** może się ubiegać o pracę na stanowisku obuwnik szwacz, obuwnik przemysłowy lub pracownik obróbki skóry. Do pracy **technika technologii wyrobów skórzanych** w wysokim stopniu wymagany jest dobry ogólny stan zdrowia i wysoka ogólna wydolność fizyczna. Bardzo ważna w tym zawodzie jest również prawidłowa sprawność narządów dotyku i wzroku (rozpoznanie jakości i klasyfikowanie skóry dotykiem, strzyżenie, wykańczanie skór pod kontrolą wzroku). Pracodawca wymaga od swojego pracownika na stanowisku **technika technologii wyrobów skórzanych** wykształcenia średniego, znajomości języków obcych (gdyż wiele nowości technicznych z zakresu technologii przetwórstwa skóry i nowoczesnych urządzeń wprowadzanych do produkcji jest przekazywanych w formie instrukcji w czasopiśmie obcojęzycznych)⁵⁹. Natomiast na stanowisku obuwnik szwacz cenna jest umiejętność obsługi maszyny słupkowej⁶⁰. Od obuwnika przemysłowego oczekuje się umiejętności kontrolowania jakości obuwia, pakowania oraz wykańczania obuwia⁶¹.

Na podstawie wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz analizy eksperckiej, wyłoniono 12 najważniejszych kwalifikacji i kompetencji dla zawodu **technik technologii wyrobów skórzanych**. Wytypowana lista została wykorzystana do badania ilościowego wśród przedsiębiorców, które wykazało, że kluczowymi kompetencjami są w większości kompetencje ogólnozawodowe.

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych wskazali, iż osoby pracujące w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** powinny posiadać kluczowe kompetencje ogólne takie jak np.: zdolności manualne, wiedza o branży i samodoskonalenie. Wśród kandydatów do pracy w tym zawodzie trudno dostępnymi kompetencjami miękkimi jest dokładność.

W wyniku badania stwierdzono, że absolwenci w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** posiadają wyłącznie kompetencje ogólne, które nie są na wystarczającym poziomie dla prawidłowej realizacji zadań zawodowych.

Ocenia się, że za 5 lat nastąpi wzrost zapotrzebowania na umiejętność specjalistyczną w zakresie sporządzania dokumentacji technicznej i technologicznej oraz na wszystkie kompetencje ogólnozawodowe (opinia jednego respondenta).

W opinii pracodawców, trudno dostępna jest ogólnozawodowa umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych. Tę umiejętność uczniowie mogą nabyć w toku kształcenia, aczkolwiek nie wynoszą jej ze szkoły. Przyczyną luki kompetencyjnej w tym zakresie mogą być w głównej mierze problemy z nauką. Zaleca się zatem organizację dodatkowych zajęć pozalekcyjnych.

---

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ <http://wupwarszawa.praca.gov.pl>, [dostęp: 02.06.2018].

⁶⁰ <https://neuvoo.pl>, [dostęp: 02.06.2018].

⁶¹ <https://pl.indeed.com>, [dostęp: 02.06.2018].

Większość kompetencji oferuje szkolnictwo zawodowe. Wyjątkiem jest znajomość przepisów BHP, którą można uzyskać na kursach i szkoleniach oraz umiejętność obsługi maszyn i urządzeń stosowanych w procesie produkcyjnym, którą można nabyć w pracy.

Kompetencje niezbędne w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** można pozyskać poprzez uczestnictwo w certyfikowanych kursach i szkoleniach. W trakcie takich kursów uczestnicy zostają przygotowani do oceny wad materiałowych, konstrukcyjnych i technologicznych obuwia i innych wyrobów przemysłu skórzanego⁶².

Tabela 18. Lista najważniejszych kwalifikacji i kompetencji w zawodzie **technik technologii wyrobów skórzanych** w ujęciu wyników badania ilościowego

Kwalifikacje i kompetencje		Klucz.	Trud.	Za 5 lat.	Abs.	Uzup.
Ogólnozawodowe	posługiwanie się dokumentacją techniczną i technologiczną	X		X		SZ
	znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej	X		X		SZ
	umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych	X	X	X		SZ
	znajomość oraz przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń	X		X		SZ
Specjalistyczne	dobieranie surowców i materiałów do wykonania wyrobów skórzanych	X				SZ
	sporządzanie dokumentacji technicznej i technologicznej			X		SZ
	obsługiwanie maszyn i urządzeń stosowanych w procesie produkcyjnym	X				PR
	organizowanie i kontrolowanie procesów wytwarzania wyrobów skórzanych					SZ
Ogólne	znajomość przepisów BHP				X	KiS
	zdolności manualne				X	SZ
	zdolności psychofizyczne				X	SZ
	dokładność				X	SZ

Objaśnienia skrótów: klucz. – kluczowe; trud. – trudno dostępne; za 5 lat. – wzrost zapotrzebowania za 5 lat; abs. – występowanie u absolwentów (nowo zatrudnionych); (w) – kompetencja na wystarczającym poziomie; uzup. – formy uzupełnienia kompetencji; SZ – szkoła; PR – stanowisko pracy; KiS – certyfikowane kursy i szkolenia;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Wnioski dla branży skórzano-obuwniczej

Z uwagi na rozwój gospodarki globalnej następuje delokalizacja branż – branża skórzano-obuwnicza należy do grupy tych, które są przenoszone na rynki azjatyckie – szczególnie produkcja dla masowego odbiorcy. Z kolei produkcja rzemieślnicza obuwia, występująca również w Polsce adresowana jest do odbiorcy poszukującego towarów luksusowych. Polskie wyroby skórzano-obuwnicze są cenione za wysoką jakość, a marki branży posiadają swoją renomę na zagranicznych rynkach. W branży skórzano-obuwniczej wyróżniają się 2 powiaty: wadowicki i nowotarski, na ich terenie działają przedsiębiorstwa rozpoznawalne na globalnych rynkach, inwestują

⁶² <http://www.ips.krakow.pl/ogloszenia.htm>, [dostęp: 4.06.2018].

w nowoczesne technologie i uzyskujące wsparcie na rozwój innowacji. Natomiast rozwój branży oraz przedsiębiorstw ograniczany jest m.in. poprzez napływ taniego obuwia ze wschodnich rynków, brak wykwalifikowanych kadr na rynku pracy oraz brak specjalistycznego kształcenia. W branży w województwie małopolskim funkcjonuje 1 889 podmiotów gospodarczych (zaledwie 0,50% wszystkich przedsiębiorstw regionu), które działają w dziale PKD 15 – produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych.

Kształcenie zawodowe w branży skórzano-obuwniczej w Małopolsce koncentruje się w powiecie wadowickim (1 szkoła oraz 29 uczniów). Należy zauważyć, iż w tym powiecie zlokalizowana jest największa liczba podmiotów gospodarczych z branży (1 022 podmioty), wobec czego występuje tam naturalne zapotrzebowanie na kształcenie i absolwentów w tych zawodach. Od 2014 roku obserwuje się stały wzrost liczby uczniów kształcących się w zawodach branży w Małopolsce. Na przestrzeni ostatnich lat (2014-2017) najwięcej osób kształciło się w zawodzie **technik obuwnik**. Co istotne, w roku szkolnym 2017/2018 w Małopolsce kształcenie odbywało się w 3 profesjach branży.

W analizowanym okresie, nauczania nie prowadzono w zawodach **technik garbarz**, **technik technologii wyrobów skórzanych**, **kuśnierz** oraz **garbarz skór**. W opinii uczestników badania FGI, nie było żadnych kandydatów do nauki tych profesji. Co więcej, badani wskazywali, iż nie ma zapotrzebowania na polskie skóry, gdyż te są twarde, grube i sztywne. W związku z tym nie ma również mody na usługi i wyroby branży – uczniowie także nie są chętni do nauki w tym kierunku.

W ostatnich latach (2016-2017) nie odnotowano absolwentów w żadnym zawodzie z branży skórzano-obuwniczej. Jedynie w latach 2014-2015 odnotowano niewielu absolwentów (6 w 2014 roku oraz 1 w 2015 roku) w zawodzie **kaletnik**.

Z deklaracji pracodawców wynika, iż obecnie największe zapotrzebowanie dotyczy zawodu **obuwnik** (54% wskazań). Badani przewidują, iż mniejsze zapotrzebowanie zgłaszane będzie na zawód **kaletnik** (21%) oraz **garbarz skór** (19%). Badanie wykazało także, iż zapotrzebowanie na większość zawodów z branży będzie się zmniejszać, aczkolwiek za 5 lat największe nadal dotyczyć będzie profesji **obuwnik** (42%). Relatywnie duże zapotrzebowanie będzie dotyczyło również profesji **technik technologii wyrobów skórzanych** (12%) oraz **kaletnik** (11%). Wzrośnie natomiast zapotrzebowanie na **kuśnierzy** (5%), aczkolwiek nadal będzie niewielkie. Wyniki badania pokrywają się w większości z prognozą zatrudnienia, według której ulegnie ono zmniejszeniu we wszystkich zawodach branży.

Dostrzega się, iż przedsiębiorcy funkcjonujący w branży najczęściej oczekują od absolwentów kompetencji ogólnozawodowych (**garbarz skór**, **kuśnierz**, **obuwnik**, **technik obuwnik** oraz **technik technologii wyrobów skórzanych**), do których zalicza się m.in. określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych oraz rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych. W ocenie pracodawców, **kaletnik** oraz **garbarz skór** powinni natomiast posiadać kompetencje specjalistyczne, do których należą m.in. wyprawianie skór oraz wytwarzanie wyrobów kaletniczych.

Znaczna część kompetencji specjalistycznych jest oferowana przez szkolnictwo zawodowe (np. dobieranie surowców i materiałów do wykonywania wyrobów skórzanych). W przypadku wystąpienia luk kompetencyjnych większość z nich uczniowie mogą uzupełnić na stanowisku pracy (m.in. umiejętności w zakresie wykonywania renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych oraz obsługi maszyn i urządzeń służących do wytwarzania wyrobów skórzanych). Badani zadeklarowali również, iż część kompetencji specjalistycznych nie jest oferowana przez szkolnictwo zawodowe i może zostać wykształcona dopiero na stanowisku pracy (np. wytwarzanie wyrobów kaletniczych, umiejętność konstruowania obuwia). Co istotne, umiejętność w zakresie przygotowania mate-

riałów oraz opracowania poszczególnych elementów obuwia poza szkołą oraz stanowiskiem pracy może także zostać wykształcona poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach.

Do kluczowych kompetencji ogólnozawodowych najczęściej zalicza się wiedzę teoretyczną związaną z zawodem (m.in. określanie topograficznego układu skór). Kompetencje z grupy ogólnozawodowych uczniowie w większości mogą nabyć już w trakcie kształcenia w szkole (np. umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych), a na późniejszym etapie część z nich mogą uzupełnić także na stanowisku pracy (np. znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej) bądź na certyfikowanych kursach i szkoleniach (umiejętność w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną).

Poniższa tabela stanowi zestawienie kluczowych kompetencji oczekiwanych od absolwentów w poszczególnych zawodach branży skórzano-obuwniczej.

Tabela 19. Kluczowe kompetencje w zawodach branży skórzano-obuwniczej

NAZWA ZAWODU	KLUCZOWE KOMPETENCJE
Garbarz skór	sporządzanie szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych
	posługiwanie się dokumentacją techniczną oraz instrukcjami obsługi maszyn i urządzeń
	rozróżnianie elementów automatyki przemysłowej
	przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń
	wykonywanie czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne
	wyprawianie skór
Kaletnik	określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór
	sporządzanie dokumentacji wyrobu kaletniczego na potrzeby zamówienia
	obsługiwanie maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych
	wytwarzanie wyrobów kaletniczych
Kuśnierz	wykonywanie rysunków wyrobów skórzanych
	rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych
	określanie właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór
	konstruowanie i modelowanie wyrobów kuśnierskich
Obuwnik	rozróżnianie rodzajów skór, tworzyw sztucznych i skóropodobnych, wyrobów włókienniczych i papierniczych
	określanie topograficznego układu skór
	rozpoznawanie wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych
	klasyfikowanie odpadów powstających podczas rozkroju skór
	przygotowywanie materiałów oraz opracowywanie elementów obuwia
	wykonywanie operacji montażu cholewek
Technik garbarz	wykonywanie operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia
	sporządzanie szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych
	przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń
	wykonywanie czynności związanych z konserwacją, magazynowaniem oraz dobieraniem skór surowych i półproduktów skórzanych w partie produkcyjne
	wykonywanie renowacji skór wyprawionych i wyrobów skórzanych
	organizacja i prowadzenie procesu wyprawy skór
Technik obuwnik	umiejętności w zakresie obsługi maszyn i urządzeń służących do wytwarzania wyrobów skórzanych
	umiejętność w zakresie posługiwania się dokumentacją techniczną
	znajomość oraz przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń
	umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych

NAZWA ZAWODU	KLUCZOWE KOMPETENCJE
	i technologicznych
	znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej
	umiejętność w zakresie przygotowania materiałów oraz opracowania poszczególnych elementów obuwia
	wykonywanie operacji związanych z montażem i wykańczaniem obuwia
Technik technologii wyrobów skórzanych	posługiwanie się dokumentacją techniczną i technologiczną
	znajomość i umiejętność rozróżniania elementów automatyki przemysłowej
	umiejętność sporządzania szkiców i rysunków technicznych, w tym schematów technicznych i technologicznych
	znajomość oraz przestrzeganie zasad konserwacji maszyn i urządzeń
	dobieranie surowców i materiałów do wykonania wyrobów skórzanych
	sporządzanie dokumentacji technicznej i technologicznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań jakościowych (IDI) i ilościowych oraz wiedzy eksperta

Według pracodawców większość kompetencji ogólnych można wykształcić w środowisku szkolnym i uzupełnić na stanowisku pracy (np. zdolności manualne, zdolności psychofizyczne). Natomiast znajomość przepisów BHP można uzyskać zarówno w szkole, jak i na stanowisku pracy oraz poprzez uczestnictwo w szkoleniach.

W opinii uczestników badań jakościowych, luką kompetencyjną wśród absolwentów jest kultura osobista oraz brak umiejętności obsługi klienta. Kompetencje miękkie rozwijane powinny być podczas przedmiotów realizowanych w toku nauczania, a nie w drodze osobnych zajęć. Każdy nauczyciel powinien natychmiast reagować na wszelkie zachowania niezgodne z zasadami kultury osobistej. Zaleca się, aby to godziny wychowawcze przeznaczać na doskonalenie tej grupy kompetencji.

By znaleźć odpowiednich kandydatów do pracy, przedsiębiorcy rekrutują także cudzoziemców. Brak absolwentów kształcenia w zawodach branży spowodował, iż każdego nowo zatrudnionego pracownika trzeba doksztalać – to jedyny sposób, aby poradzić sobie z brakiem pożądaných kompetencji i kwalifikacji.

Rekomenduje się, aby w pierwszej kolejności podjąć działania promujące kształcenie w zawodach branży we współpracy z pracodawcami. Przedsiębiorcy z branży mogą promować wybrane zawody, tworząc klasy patronackie – oferując gwarancję zatrudnienia, płatne staże bądź stypendia dla najlepszych uczniów. Takie rozwiązanie będzie szczególnie zasadne w zawodach **obuwnik**, **kaletnik** i **technik technologii wyrobów skórzanych**, gdyż na te profesje pracodawcy zgłaszają największe zapotrzebowanie (także w perspektywie kolejnych 5 lat), podczas gdy zainteresowanie nimi wśród uczniów jest znikome. Co więcej, takie rozwiązanie mogłoby się sprawdzić również w przypadku zawodów **garbarz skór** oraz **kuśnierz**.

Zaleca się również, aby pracodawcy w procesie przygotowania uczniów do pracy w zawodzie organizowali wizyty studyjne w firmie. Podczas takich wizyt uczniowie mogliby doskonalić kompetencje m.in. w zakresie rozróżniania elementów automatyki przemysłowej (**technik obuwnik**) oraz klasyfikowania odpadów powstających podczas rozkroju skór (**kaletnik**, **obuwnik**).

Warto rozważyć delegowanie pracowników firmy do szkół w ramach nawiązanej współpracy z przedsiębiorcami. Oddelegowani przedstawiciele pracodawców przeprowadzaliby zajęcia dla przyszłych **kaletników** w zakresie określania właściwości materiałów stosowanych w produkcji wyrobów skórzanych oraz dla uczniów kształcących się w zawodzie **obuwnik** w zakresie rozróżniania wad i uszkodzeń skór surowych i wyprawionych.

Rekomenduje się, aby zajęcia praktyczne organizować w siedzibach firm, co mogłoby ograniczyć powstawanie luk kompetencyjnych. Takie rozwiązanie powinno przede wszystkim obejmować zajęcia praktyczne dla uczniów kształcących się w zawodach **kaletnik** (w zakresie obsługi maszyn i urządzeń do wytwarzania wyrobów kaletniczych oraz sporządzania dokumentacji wyrobu kaletniczego), **obuwnik** i **technik obuwnik** (w zakresie przygo-

towywania materiałów oraz opracowywania elementów obuwia) oraz **technik garbarz** (w zakresie obsługi maszyn i urządzeń oraz przestrzegania zasad ich konserwacji, a także organizacji i prowadzenia procesu skór). Ze względu na różnice występujące pomiędzy wyposażeniem szkół i zakładów pracy, warto zadbać o to, by zajęcia te w miarę możliwości organizowane były w przedsiębiorstwach, które korzystają z najnowszych rozwiązań technologicznych.